

Odgovori na listu pitanja koja će se uzimati u obzir prilikom razmatranja Drugog periodičnog izvještaja Bosne i Hercegovine (CCPR/C/BIH/2)

Odgovor na pitanje broj 1. - Ustavno-pravni okvir unutar kojeg se provodi pakt (član 2.)

Ustavni sud Bosne i Hercegovine (Ustavni sud BiH), kada je riječ o primjeni Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima, u predmetu broj: U 9/09 od 26. novembra 2010. godine, zauzeo stav da Ustavni sud BiH ima nadležnost da ispituje navodna kršenja odredaba međunarodnih sporazuma iz Aneksa I na Ustav BiH (Ustav BiH) i kada se apelant u apelaciji ne poziva na diskriminaciju. Do zauzimanja ovakvog stava Ustavni sud BiH je razmatrao navodna kršenja prava iz međunarodnih sporazuma samo ukoliko se apelant pozivao na diskriminaciju u vezi sa pravima zaštićenim ovim sporazumom. Prema novoj praksi Ustavni sud BiH ima nadležnost da ispituje navodne povrede prava iz ovih sporazuma samostalno. Tako je u predmetu broj: U 9/09 Ustavni sud BiH razmatrao usklađenost odredbi Izbornog zakona Bosne i Hercegovine u vezi sa članom 25. b) Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima. Nakon zauzimanja stava u navedenom predmetu Ustavni sud BiH je u okviru apelacione nadležnosti u četiri predmeta samostalno odlučivao o navodnim povredama prava iz pomenutog pakta i to u dva predmeta o članu 14., u jednom predmetu o članu 26. i u jednom predmetu o članu 25. tačka b) i c) u vezi sa članom 2. Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima. Pored ova četiri predmeta Ustavni sud BiH je u jednom predmetu odlučivao o diskriminaciji iz člana II/4 Ustava BiH i člana 14. Evropske konvencije u vezi sa pravom na pristup javnim službama iz člana 25. stav 3. Međunarodnog pakta, u kojem nije utvrdio povredu. Kada je riječ o diskriminaciji iz člana 14. Evropske konvencije o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda Ustavni sud BiH je od osnivanja do danas utvrdio kršenje ovog prava u četiri predmeta.

Prema Preporuci broj **14. CEDAW/C/BiH/CO/3** Agencija za ravnopravnost spolova BiH (Agencija) i entitetski gender centri su organizovali niz obuka za sudije i tužioce. Teme obuka su bile gender koncept, Zakon o ravnopravnosti spolova u BiH, CEDAW, Zaključni komentari i preporuke CEDAW Komiteta za BiH i dr. U saradnji sa entitetskim centrima za obuku sudija i tužilaca u programe obuke sudija i tužitelja uvršteni su moduli o Zakonu o ravnopravnosti spolova u BiH i nasilju u porodici. Gender koncept uključuje se i u druge tematske cjeline za obuku, što je u skladu sa Preporukom **26. CEDAW/C/BiH/CO/3**.

U praksi je postala kontinuirana obaveza gender mehanizama da sarađuju sa centrima za obuku sudija i tužilaca, kako bi se kroz saradnju i obuke postigla, veća primjena međunarodne i domaće regulative koja reguliše oblast ravnopravnosti spolova.

U organizaciji Agencije i EUPM-a, proveden je projekat edukacije nastavnika i instruktora na policijskim akademijama. Održane su po tri obuke za nastavnike Policijske akademije Federacije BiH i Policijske akademije RS i jedna obuka za nastavnike Agencije za školovanje i stručno usavršavanje kadrova BiH. Obuku je prošlo ukupno 48 nastavnika/ca i instruktora/ica.

U okviru zajedničkog projekta koji provode Agencija i entitetski gender centri uz podršku UNDP i UNFPA u BiH „Sprečavanje i suzbijanje seksualnog i rodno zasnovanog nasilja u BiH“, provedena je procjena potreba za obukom u entitetskim ministarstvima unutrašnjih poslova, mapiranje i analiza postojećih procedura, propisa, politika i strategija. Na osnovu procjene potreba održani su treninzi za državne službenike zaposlene u ministarstvima unutrašnjih poslova, te izrađen plan obuke policijskih službenika u Federaciji BiH i RS, koje se provode od 2011. godine. Postignuti su i preliminarni sporazumi sa policijskim akademijama oba entiteta u vezi uključivanja modula obuke u njihove nastavne planove i programe u okviru osnovne i specijalističke obuke.

Odgovor na pitanje broj 2. - Predstavke pred Komitetom - Fakultativni protokol uz Pakt

Bosna i Hercegovina (BiH) je postala punopravna članica i Fakultativnog protokola uz Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima po osnovu ratifikacije, dana 1. marta 1995. godine.

U skladu sa članom 1. Fakultativnog protokola uz Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima, BiH je priznala pravo da Komitet za ljudska prava prima i razmatra predstavke koje potiču od pojedinaca koji potpadaju pod jurisdikciju BiH, a koji tvrde da su im od strane BiH žrtve kršenja bilo kojeg prava navedenog u Paktu. Uslov da se pojedinac može obratiti direktno Komitetu je, da je u BiH iscrpio sva raspoloživa pravna sredstva.

Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH, postupajući u skladu sa odredbama Fakultativnog protokola uz Međunarodni pakt i na osnovu predstavki koje se vode pred Komitetom za ljudska prava, je nadležno za dostavu odgovora koje nadležne institucije sačine ispred BiH. Do sada su u skladu sa Poslovníkom Komiteta dostavljane informacije za 26 predmeta.

Odgovor na pitanje broj 3. – Reforma Ustava i Izbornog zakona Bosne i Hercegovine

Ustav BiH utvrdio je položaj i poziciju konstitutivnih naroda (Bošnjaka, Hrvata i Srba) i ostalih građana u BiH u smislu garantovanja konstitutivnosti i ostvarenja svih prava na području cijele teritorije BiH, bez bilo kojeg vida diskriminacije.

Nakon tragičnog rata u BiH u praksi je prilično dugo bio prisutan problem nacionalne isključenosti-minorizacije pojedinih nacionalnih grupa u odnosu na brojčanu zastupljenost u zakonodavnim, izvršnim i sudskim tijelima. Sve ovo navedeno imalo je za posljedicu Odluku Ustavnog suda BiH u smislu obavezne izmjene ustava entiteta i kantona i usklađivanje istih s Ustavom BiH.

Zbog narušavanja prava o slobodi izbora i diskriminacije „ostalih“ koji nisu pripadnici ni jednog od konstitutivnih naroda BiH, kako stoji u Ustavu BiH, uslijedile su tužbe Evropskom sudu za ljudska prava u Strazburu, od strana predstavnika romskog i jevrejskog porijekla. Radi se o slučaju tužbi Derve Sejdića i Jakoba Fincija protiv BiH. Veliko vijeće suda za ljudska prava u Strazburu 22. decembra 2009. godine donijelo je presudu broj: 27996/06, u korist podnosioca tužbe, uz obavezu BiH da snosi sudske troškove aplikantima i da pristupi ustavnim promjenama koje će biti usklađene sa Evropskom konvencijom o zaštiti ljudskih prava i temeljnih sloboda.

Sa ciljem uvođenja odgovarajućih ustavnih i zakonskih amandmana, Vijeće ministara BiH je usvojilo Akcioni plan 4. marta 2010. godine i imenovalo Radnu grupu da napravi nacrt istih. Centralna izborna komisija BiH je usvojila Akcioni plan 18. februara 2010. godine iznoseći u detalje odredbe koje bi trebale biti usvojene i moguće korake koje bi trebalo preduzeti ako amandmani ne budu usvojeni prije zakazanih općih izbora do kraja maja iste godine.

U zadatom roku, formirana radna grupa od strane Vijeća ministara BiH, nije postigla dogovor oko predloženih ustavnih amandmana zbog neslaganja vodećih političara o suštinskim pitanjima. Vijeće ministara BiH je, nakon toga, 22. aprila 2010. godine, razmotrilo izvještaj Radne grupe zadužene za pripremu ustavnih i zakonskih amandmana i dalo joj novi rok za izvršenje postavljenog zadatka. Međutim i oktobarski izbori u BiH 2010. godine su prošli, a BiH nije ispoštovala presudu Evropskog suda za ljudska prava.

Međutim, 20. oktobra 2011. godine formirana je Zajednička komisija Parlamentarne skupštine BiH sa zadatkom da do 30. oktobra pripremi amandmane na Ustav BiH, a do 31. decembra izmjene i dopune Izbornog zakona BiH kako bi se u potpunosti implementirala presuda Evropskog suda za ljudska prava u Strazburu. BiH i pored navedenih uloženi napora do danas nije implementirala predmetnu presudu. Vijeće nacionalnih manjina BiH je intenzivno uključeno u izradi prijedloga za izmjene Ustava BiH predlaganjem amandmana.

Odgovor na pitanje broj 4. - Institucija ombudsmana za ljudska prava BiH

Institucija ombudsmana za ljudska prava BiH (u daljem tekstu Institucija) je nezavisni nacionalni mehanizam za zaštitu ljudskih prava akreditovan u statusu "A" od strane međunarodnog komiteta za akreditaciju nacionalnih mehanizama za zaštitu ljudskih prava (ICC) sa sjedištem u Ženevi, i jedna od

obaveza koju nosi ovaj status je i samostalna interakcija sa UN tijelima i ostalim međunarodnim monitoring mehanizmima.

Tokom cijele 2011. godine Institucija se susretala s objektivnim problemima u funkcioniranju, prouzrokovanim neusvajanjem Budžeta institucija BiH za 2011. godinu. Ta činjenica prouzrokovala je probleme u daljem jačanju kadrovskih kapaciteta Institucije i većoj prisutnosti Institucije na terenu. Naime, ombudsmeni su imali intenciju da u toku 2011. godine povećaju svoju prisutnost na terenu i još više se približe problemima građana otvaranjem novih područnih i terenskih ureda. Namjera je bila da se uredi otvore u Tuzli, Zenici, Bijaču i Trebinju. Nažalost, zbog nedostatka finansijskih sredstava, nije bilo moguće realizovati ovaj plan.

Dodatni problem u funkcioniranju Institucije u 2011. godini je bila nemogućnost upošljavanja osoba na upražnjene pozicije pomoćnika ombudsmena u Glavnom uredu Banja Luka, Područnom uredu Mostar i Područnom uredu Sarajevo. Ovaj problem posebno dobiva na težini kada se uzme u obzir činjenica da je broj zaprimljenih predmeta u Instituciji ostao na istom nivou kao u 2010. godini, dok je broj zaposlenika, koji direktno rade na tim predmetima, smanjen. **Na dan 31.12.2011. godine ukupan broj zaposlenih u Instituciji bio je 56., što je za dva zaposlenika manje nego u 2010. godini.**

Institucija je u toku 2011. godine, kao i sve ostale institucije na nivou BiH funkcionirala bez usvojenog budžeta za 2011. godinu, odnosno u okviru sredstava odobrenih budžetom za 2010. godinu na osnovu donesenih Odluka o privremenom financiranju i Odluka o operativnim mjerama za sprovođenje Odluka o privremenom finansiranju. Odobrena sredstva su bila nedostatna za normalno i nesmetano funkcioniranje Institucije u svim segmentima, jer su budžetom za 2011. godinu predviđena veća sredstva u odnosu na budžet 2010. godine, budući da je Institucija u toku 2010. godine preuzela entitetske Institucije sa svim zaposlenicima, što je i uzrokovalo zahtjev za većim budžetom 2011. godine. Iz navednog se može zaključiti da je u toku 2011. godine postojao znatan nedostatak finansijskih sredstava koja su osigurana iz drugih izvora finansiranja.

Budžet za 2011. godine je iznosio 2.707.376 KM, a usvojeni proračun za 2012. godine je 2.388.000 KM, dakle budžet za 2012. godinu je umanjen bez doznačenih finansijskih sredstava za implementaciju dodatnog mandata utvrđenog Zakonom o zabrani diskriminacije BiH.

U 2011. godini Institucija je zaprimila **3067 žalbi**, te sa prenesenim žablama iz 2010. godine (**1683 žalbe**), u toku 2011. godine u radu je bilo ukupno **4750 predmeta**. Broj zaprimljenih žalbi u 2011. godini je približan broju žalbi koje su zaprimljene u 2010 godini, kada je ukupno zaprimljeno 3298 žalbi. Registrovani predmeti raspoređeni su prema vrsti povrede prava u odjele. Najveći porast žalbi u odnosu na prethodnu godinu zabilježen je u Odjelu za eliminaciju svih oblika diskriminacije (41,5%) i Odjelu za praćenje prava pritvorenika/zatvorenika (19,8%).

Odjel za praćenje političkih i građanskih prava je u 2010. godini zaprimio 1.851 žalbu, preneseno iz 2010. godine je 983 žalbe a u 2011. zaprimljeno je 1.815 žalbi.

Prema broju zaprimljenih žalbi u toku 2011. godine, komparirajući sa 2010. godinom, a u odnosu na teritorijalnu organizaciju Institucije ombudsmena najveći porast je registrovan u Uredu u Brčkom u kojem je u toku 2011. godine zaprimljeno 445 predmeta, ili 31% više u odnosu na prethodnu godinu. Jedan od razloga jeste i veliki priliv žalbi iz općine Tuzla, gdje Ured Brčko ima uredovne dane.

Odgovor na pitanje broj 5. - Nediskriminacija i jednakost (član 2, st. 1,3,7,20,26. i 27.)

Rasna diskriminacija, kao i drugi oblici diskriminacije, direktno se zabranjuje Ustavom BiH (i ustavima entiteta) i inkrimisana je kroz nekoliko obilježja krivičnih djela u okviru krivičnog zakonodavstva BiH, entiteta i Brčko distrikta BiH, što jasno izražava opredjeljenje vlasti u BiH za poštovanje ljudskih prava svih građana koji u njoj žive kao i stalno nastanjenih stranaca ili stranaca kojim je odobren privremeni boravak na teritoriji BiH uz uvažavanje principa tolerancije.

BiH provodi politiku eliminacije rasne diskriminacije, kako kroz opći pravni okvir tako i kroz promociju, priznavanje i uživanje jednakog položaja za sve izraženo kroz zakonodavne, sudske, upravne i druge mjere; pravo na povratak i povrat imovine građana; organizovanje kulturnih djelatnosti i položaj Roma, kao najbrojnije i najugroženije nacionalne manjine (od ukupno sedamnaest nacionalnih manjina taksativno pobrojanih u zakonu) u BiH.

Tokom 2009. godine usvojen je Zakon o zabrani diskriminacije koji je utemeljen i koncipiran na evropskim standardima. Odredbe predmetnog zakona štite građane BiH od diskriminacije u svim oblastima rada i života, obuhvatajući: zapošljavanje, socijalnu i zdravstvenu zaštitu, pravosuđe i upravu, stanovanje, javno informisanje, obrazovanje, sport, kulturu, nauku, privredu i dr. Zatim, svakog vida uznemiravanja, seksualnog uznemiravanja, mobinga, segregacije ili podsticanja na diskriminaciju. Prema ovom zakonu svi javni organi vlasti imaju obavezu i dužnost da se bore protiv diskriminacije i da se suzdrže od nje, uklanjajući prepreke koje mogu neposredno ili posredno da rezultiraju diskriminacijom. Ove institucije, također, imaju dužnost da aktivno kreiraju i stvore uslove za jednak tretman. One to moraju da rade izmjenama i usvajanjem zakona, politika i praksi rada, ali sve u skladu sa Zakonom o zabrani diskriminacije.

Trenutno je u pripremi Pravilnik o praćenju slučajeva diskriminacije koji predviđa uspostavu Jedinственe baze podataka o slučajevima diskriminacije koja će se uspostaviti u Ministarstvu za ljudska prava i izbjeglice BiH.

U pogledu mjera u cilju osiguranja ravnopravnosti spolova, možemo konstatovati da je Tužilaštvo BiH nadležno za procesuiranje krivičnih djela propisanih Zakonom o ravnopravnosti spolova BiH.

Dodatno, u okviru prava na nediskriminaciju i jednakost garantovanog Međunarodnim paktom o građanskim i političkim pravima, članom 145a Krivičnog zakona BiH (KZ BiH) propisano je krivično djelo "Izazivanje nacionalne, rasne i vjerske mržnje, razdora i netrpeljivosti", kojim se sankcioniše diskriminirajuće ponašanje prema konstitutivnim narodima i ostalima, kao i drugima koji žive ili borave u BiH. Slično krivično djelo propisano je i entitetskim krivičnim zakonima i Krivični zakon Brčko distrikta, pri čemu je radnja izvršenja ograničena teritorijalno na entitet čiji je zakon u pitanju, odnosno Brčko distrikt. KZ BiH propisano je i krivično djelo "povreda ravnopravnosti čovjeka i građanina" iz člana 145. KZ BiH.

Podaci o ovim predmetima u Tužilaštvo BiH izgledaju ovako: od 2006-2012. ukupno je zaprimljeno 30 prijava po članu 27. i 29. protiv 41 osobe. U istom vremenskom periodu bilo je 12 naredbi o sprovođenju istraga po članu 145. i 114a protiv 17 osoba. Podignuto je 5 optužnica protiv 7 osoba i doneseno je 5 presuda protiv 7 osoba. U jednom predmetu je potpisan sporazum.

Odgovor na pitanje 6. – Zastupljenost žena u političkom životu

U **Izbornom zakonu BiH**, zadržana je odredba koja se odnosi na redoslijed manje zastupljenog spola na kandidatskim listama.

U skladu sa Preporukom **30. CEDAW/C/BiH/CO/3** (Prilog V) na prijedlog Komisije za ostvarivanje ravnopravnosti spolova Parlamentarnoj skupštini BiH predložene su **Izmjene i dopune Izbornog zakona BiH**, sa ciljem zatvaranja kandidatskih lista. Agencija za ravnopravnost spolova BiH (Agencija) je za potrebe Komisije izradila komparativnu analizu rješenja u izbornim sistemima koji posjeduju različite sisteme za osiguravanje zastupljenosti žena u zakonodavnim tijelima sa modelima i procjenama učinka za izborni sistem u BiH. Ta analiza je pokazala da bi rješenje koje je predložila Komisija osiguralo učešće pripadnika manje zastupljenog spola u procentu od najmanje 35%. Iako su dva puta razmatrani u Predstavničkom domu Parlamentarne skupštine BiH ovi amandmani nakon rasprave nisu prihvaćeni.

Kao jednu od mjera za povećanje broja žena u zakonodavnim tijelima u skladu sa Preporukom (2003)3 Odbora ministara Vijeća Evrope, Parlamentarna skupština BiH je, na prijedlog Agencije, donijela **Zakon**

o izmjenama Zakona o finansiranju političkih partija („Sl. glasnik BiH“ broj:102/09) koji u članu 10. propisuje¹:

Akcionni plan za implementaciju UNSCR 1325, je poseban naglasak stavio na provođenje aktivnosti koje su usmjerene na učešće žena u javnom i političkom životu i to kroz ciljeve 1) politička participacija žena; 2) učešće žena u policiji i vojsci; 3) učešće žena u mirovnim misijama i gender senzitivne obuke.

Agencija je u saradnji sa Policijskom misijom Evropske unije (EUPM) u BiH pripremila i štampala publikaciju „**Žene u policiji**“, koja predstavlja sveobuhvatno istraživanje o postojećem stanju, mogućnostima i preprekama za učešće žena u policijskim snagama. EUPM u BiH je dao doprinos povećanju učešća žena u policijskim snagama i izgradnji mira kroz brojne projekte podrške institucijama. Agencija je 2006. godine uz podršku UNDP-a i OSCE-a organizovala Regionalnu konferenciju na temu „**Zagovaranje i značaj umrežavanja sa naglaskom na implementaciju UN Rezolucije 1325 – Žene, mir i sigurnost**“. Ciljevi radionica bili su razumijevanje značaja implementacije Rezolucije Vijeća sigurnosti 1325, saradnje i zajedničkog rada regionalnih gender mehanizama, važnosti izgradnje koalicije i umrežavanja žena iz različitih političkih partija.

Kao follow-up ovom događaju organizovana je Regionalna konferencija, 2009. godine pod nazivom „**Akcionni plan za provođenje Regionalne deklaracije o saradnji institucionalnih mehanizama za gender pitanja i praćenje UN Rezolucije 1325 (2000)**“. U skladu sa preporukama ove Konferencije organizovan je, u 2010. godini, seminar za žene, članice političkih partija u BiH, na temu „**Kako povećati broj žena na mjestima donošenja odluka**“. Ovaj seminar, bio je naročito važan u kontekstu predstojećih opštih izbora u BiH i uspostavljanja tzv. koordinacije žena - pripadnica različitih političkih partija u BiH.

Agencija je provela istraživanje „**Političarke u medijima tokom predizborne kampanje – slika koje nema**“. Ovo istraživanje o prezentaciji žena-političarki u medijima u predizbornoj kampanji za Opće izbore 2010. godine, pokazalo je da još uvijek nisu napravljeni značajni pomaci u ostvarivanju ravnopravnog učešća žena i muškaraca u političkom i javnom životu, te da su mogućnosti političke participacije žena i njihovog političkog utjecaja u javnoj i medijskoj sferi još uvijek izrazito ograničene.

Odgovor na pitanje broj 7. – Osobe sa invaliditetom

U Njujorku je 30. juna 2009. godine BiH potpisala UN Konvenciju o pravima osoba s invaliditetom i Opcioni protokol. BiH je ratificirala Konvenciju o pravima osoba s invaliditetom i Fakultativni protokol 12.3.2010. (bez rezervacija ili izjava). Za BiH Konvencija je stupila na snagu 11.4.2010., tridesetog dana nakon deponovanja instrumenta o ratifikaciji, a rok za inicijalni izvještaj BiH o napretku u provođenju Konvencije je bio 11.4.2012. godine, dvije godine nakon ratifikacije. Zbog kompleksnosti izrade Izvještaja, na ovu temu njegovo dostavljanje prolongirano je za kraj 2012. godine.

U cilju provođenja aktivnosti koje se odnose na zagovaranje, promociju i poboljšanje primjene UN Konvencije o pravima osoba sa invaliditetom i Opcionog protokola, Vijeće ministara BiH je na 135. sjednici održanoj 19.10.2010. godine donijelo Odluku o formiranju Vijeća za osobe sa invaliditetom BiH. Navedenom odlukom je predviđeno da Vijeće broji 20 članova, predstavnika držanih, entiteskih i institucija Brčko distrikta BiH, kao i predstavnici udruženja osoba sa invaliditetom. Do danas su održane ukupno četiri sjednice Vijeća, koje su medijski promovisane, a sve u cilju promocije prava osoba sa invaliditetom.

Na nivou BiH, Vijeće ministara BiH, je u maju 2008. godine usvojen je prvi dokument koji sveobuhvatno tretira pitanje invalidnosti „**Politika u oblasti invalidnosti u BiH**“ („Sl. glasnik BiH“ broj: 76/08) sa

¹ *Finansiranje parlamentarnih grupa zastupljenih u Parlamentarnoj skupštini BiH raspoređuje se na način da se 30% sredstava jednako raspoređuje svim parlamentarnim grupama, 60% od ukupnog iznosa raspoređuje se srazmjerno broju poslaničkih mjesta koje svaka parlamentarna grupa ima u trenutku raspodjele, dok se 10% od ukupnog iznosa raspoređuje parlamentarnim grupama srazmjerno broju poslaničkih mjesta koja pripadaju manje zastupljenom polu. Centralna izborna komisija utvrđuje koji je spol podzastupljen prema zvaničnim rezultatima izbora."*

preporukom da se kod izrade strategija i akcionih planova u oblasti invalidnosti, kao i kod planiranja budžetskih sredstava za njihovu pripremu i implementaciju, akceptiraju sadržaji i principi ovog dokumenta.

U julu 2010. godine Vlade RS-a je usvojila Strategiju unapređenja društvenog položaja osoba sa invaliditetom u Republici Srpskoj 2010-2015.

Politika i Strategija su dokumenti kojim se objedinjuju stavovi osoba sa invaliditetom i institucija vlasti na osnovu inkluzivnih Standardnih pravila Ujedinjenih nacija za izjednačavanje mogućnosti osoba sa invaliditetom i Konvencije Ujedinjenih nacija o pravima osoba sa invaliditetom.

Vlada RS imenovala je Interresorno tijelo za pomoć i zaštitu osoba sa invaliditetom sa zadatkom da prati stanje potreba lica sa invaliditetom u RS, te da analizira aktivnosti na planu zaštite i poboljšanja socijalnog statusa svih kategorija lica sa invaliditetom u RS.

Prema podacima Ministarstva rada i boračko invalidske zaštite RS trenutno ne postoje programi za podizanje svijesti u cilju informisanja invalida o njihovim pravima i načinu na koji ih mogu tražiti u oblasti profesionalne rehabilitacije i zapošljavanja. Međutim, ukazano je na značajnu saradnju koja se ostvaruje sa NVO sektorom u procesu stvaranja normativnog okvira za provođenje reforme u oblasti profesionalne rehabilitacije i zapošljavanja invalida u RS-u, što predstavlja važan faktor podizanja svijesti u cilju informisanja o pravima invalida.

Zapošljavanje osoba sa invaliditetom u RS-u regulisano je zakonom o profesionalnoj rehabilitaciji, osposobljavanju i zapošljavanju invalida ("Sl. glasnik RS", broj 37/12), a provodi se putem Fonda za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje invalida. U postupku donošenja ovog zakona vođene su javne rasprave na kojima su učestvovali i invalidi. Godišnje se vrši analiza primjene pomenutog zakona što predstavlja jedan od načina podizanja svijesti invalida o pravima u oblasti profesionalne rehabilitacije, osposobljavanja i zapošljavanja.

Odgovor na pitanje broj 8. - Položaj LGBTIQ osoba u BiH

U BiH nema zvaničnih statističkih podataka o diskriminaciji na osnovu seksualne orijentacije i rodnog identiteta. I pored toga što je Zakonom o zabrani diskriminacije BiH uspostavljen okvir za ostvarivanje istih prava i mogućnosti svim osobama u BiH, državne strukture za zaštitu ljudskih prava i promociju jednakosti nemaju zaprimljenih pritužbi na diskriminaciju po osnovu seksualne orijentacije odnosno rodnog identiteta.

U Agenciji za ravnopravnost spolova BiH koja vrši ispitivanje kršenja odredbi Zakona o ravnopravnosti spolova u BiH na zahtjev pojedinaca, grupa građana ili na vlastitu inicijativu nema zaprimljenih predmeta koji se odnose na diskriminaciju osoba na osnovu seksualne orijentacije.

U okviru Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice BiH nema zaprimljenih predmeta koji se odnose na diskriminaciju osoba na osnovu seksualne orijentacije.

Institucija Ombudsmena za ljudska prava BiH ima zaprimljen jedan predmet koji se odnosi na diskriminaciju osoba na osnovu seksualne orijentacije. Konkretno radi se o napadu na pripadnike LGBT osoba u BiH iz 2008. godine, tokom održavanja Sarajevo queer festivala, tokom kojeg je došlo do fizičkih napada na posjetitelje festivala.

Navedeni događaj je, između ostalog, praćen brojnim primjerima govora mržnje, kako od strane brojnih pojedinaca, tako i sredstava javnog informisanja.

S obzirom, da je u vezi gore navedenog događaja izostala reakcija nadležnih institucija, 2. marta 2011. podnesena je apelacija protiv države Ustavnom sudu BiH od strane Kancelarije za pravnu pomoć – „Vaša Prava BiH“ kao punomoćnika u kojoj je zatraženo od kantonalnog tužilaštva Sarajevo pokretanje adekvatnog krivičnog postupka i naknadu štete od FBiH.

Regulatorna agencija za komunikacije BiH je samo u jednom slučaju utvrdila kršenje člana 4. Govor mržnje Kodeksa o emitovanju RTV programa i emiteru izrekla finansijsku kaznu.

Vijeće za štampu BiH je u period 2005 – 2011. zaprimilo 8 žalbi iz oblasti seksualne diskriminacije. U 4 slučajima žalbe su prihvaćene jer je utvrđeno kršenje članova Kodeksa - 1,3, 4, 4a i 15.

Mali broj zabilježenih slučajeva napada i diskriminacije u direktnoj je povezanosti sa otvorenošću zajednice. U trenutnoj zakonskoj regulativi LGBT osobe nemaju pravo na zaključivanje braka i usvajanje djece.

U BiH se ne reguliše mogućnost medicinske promjene spola. U Republici Srpskoj donesen je Zakon o matičnim knjigama koji predviđa mogućnost promjene ličnih podataka u matičnim knjigama i kada je ta promjena uzrokovana promjenom spola. U Federaciji BiH je donesen zakon o matičnim knjigama Federacije BiH („Sl. novine FBiH“, broj: 37/12) i u članu 44. je navedeno da se upis promjene spola u matičnu knjigu rođenih može izvršiti samo na osnovu pravosnažnog rješenja kantonalnog ministarstva nadležnog za mjesto u kojem se nalazi prebivalište osobe koja mijenja spol. Novi Zakon o matičnim knjigama Brčko distrikta BiH ne predviđa tu mogućnost.

Zakonski, diskriminacija na osnovu seksualne orijentacije i rodnog identiteta je zabranjena a uloga Institucije ombudsmena za ljudska prava BiH je jasno određena.

Zakonski i institucionalni okvir kojima se uređuju zločini iz mržnje

Izmjenama i dopunama KZ BiH koje su usvojene u 2010. godini (“Sl. glasnik BiH”, broj 8/10), u KZ BiH uvedeno je krivično djelo “Izazivanje nacionalne, rasne i vjerske mržnje, razdora i netrpeljivosti” (glava XV- Krivična djela protiv slobode i prava čovjeka i građanina, član 145a.) koje glasi:

“(1) Ko javno izaziva ili raspiruje nacionalnu, rasnu ili vjersku mržnju, razdor ili netrpeljivost među konstitutivnim narodima i ostalima, kao i drugima koji žive ili borave u BiH, kaznit će se kaznom zatvora od tri mjeseca do tri godine.

(2) Ko krivično djelo iz stava (1) ovog člana počini zloupotrebom svog položaja ili ovlaštenja kaznit će se kaznom zatvora od jedne do deset godina.”

Većina današnjih krivičnih zakonodavstva ne sadrži inkriminaciju ovakvog karaktera, jer se polazi od stava da u rješavanju ovih problema prednost treba dati drugim, prije svih političkim sredstvima. Manji broj zemalja, među kojima je i BiH ipak daje prednost krivičnom pravu, pogotovo kada su u pitanju najteži oblici napada i ugrožavanja međunacionalnih ili vjerskih odnosa.

U krivičnim zakonima Federacije Bosne i Hercegovine, Republike Srpske i Brčko distrikta BiH, također postoje odredbe prema kojima je “izazivanje nacionalne, rasne i vjerske mržnje i netrpeljivosti” propisano kao krivično djelo (član 163. KZ Federacije BiH, član 390. KZ RS, član 160. KZ BD).

U pogledu institucionalnog okvira ističemo da je za procesuiranje krivičnih djela propisanih KZ BiH, nadležan Sud BiH, dok je Tužilaštvo BiH organ nadležan za provođenje istrage za krivična djela za koja je nadležan Sud BiH, te za gonjenje počinitelja pred Sudom BiH, u skladu sa Zakonom o krivičnom postupku BiH (ZKP BiH).

Za procesuiranje krivičnih djela propisanih krivičnim zakonima entiteta i Brčko distrikta, nadležni su redovni sudovi u entitetima i Brčko distriktu, dok su za provođenje istraga i gonjenje počinitelja za ova djela nadležna kantonalna, odnosno okružna i Tužilaštvo Brčko distrikta BiH. Iz navedenog je vidljivo da u BiH postoji zakonski i institucionalni okvir za kažnjavanje zločina motivisanih mržnjom na nacionalnoj, rasnoj ili vjerskoj osnovi, dok za izazivanje ili raspirivanje mržnje posebno prema LGBT populaciji nije utvrđena inkriminacija u krivičnim zakonima u BiH.

Odgovor na pitanje broj 9. - Pravo na život i zabranu mučenja i okrutnog, nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja, pravni lijekovi i provođenje pravde (članovi 6, 7, 2, stavovi 3. i 14.)

Visoko sudsko tužilačko vijeće BiH (VSTV BiH) je u pogledu realizacije Državne strategije za rad na predmetima ratnih zločina (Strategija) istaklo da je u izvještaju o radu Nadzornog tijela za praćenje realizacije Strategije za period od 1.1. do 30.9.2011. godine konstatovano da nisu ostvareni očekivani rezultati određenih strateških mjera, te da je za razvoj nepristrasnog, nezavisnog, efikasnog i odgovornog pravosuđa u skladu sa evropskim standardima potrebno ubrzati provedbu Strategije.

U cilju praćenja realizacije Strategije, Nadzorno tijelo je na sastanku održanom 23.2.2012. godine usvojilo Akcioni plan za implementaciju Strategije koji pruža mogućnost praćenja provedbe strateških ciljeva, odnosno strateških mjera koje su predviđene Strategijom i predlaganje mjera za unaprijeđenije stepena realizacije strateških ciljeva. Za strateške mjere koje nisu realizirane, ili su u fazi realizacije, predložene su mjere koje je neophodno preuzeti kako bi se ubrzale aktivnosti na realizaciji istih.

Napominjemo, da je postignut određeni napredak u pogledu realizacije Strategije, posebno kada je riječ o prenosu predmeta sa pravosuđa na nivou BiH na entitetsko pravosuđe, odnosno pravosuđe Brčko distrikta BiH.

U odnosu na raspoložive statističke pokazatelje koji se odnose na procesuiranje „ratnih, zločina“ može se izvesti sljedeći zaključak:

2010. godina:

- Prijave – u radu su bile ukupno 683 prijave kojima je bilo obuhvaćeno 5.204 osobe.
- Istrage - ukupno je u radu bilo 1.150 istraga protiv 6.391 osoba.
- Optužnice – ukupno su podignute 53 optužnice protiv 82 osobe.
- Osuđujuće presude – ukupno je doneseno 17 osuđujućih presuda protiv 26 osoba.

2011. godina:

- Prijave – u radu je bilo ukupno 668 prijava kojima je bilo obuhvaćeno 4.088 osobe.
- Istrage - ukupno je u radu bilo 810 istraga protiv 3.852 osobe.
- Optužnice – ukupno su podignute 63 optužnice protiv 93 osobe.
- Osuđujuće presude – ukupno je doneseno 26 osuđujućih presuda protiv 32 osobe.

Prema ažuriranim podacima Tužilaštva BiH o istragama i krivičnom progonu ratnih zločina tokom sukoba od 1992. do 1995. godine, navodi se da su od 2004-31.3.2012. godine potvrđene 153 optužnice protiv 240 osoba. Dvije optužnice su odbijene i to jedna u 2008. godini, a druga u 2011. godini. Od 2005. do 31.3.2012. godine naredbom o nesprovođenju istrage u Tužilaštvu BiH završena su 63 predmeta, protiv 174 osobe. Od 2005. do 31.3.2012. godine u Tužilaštvu BiH obustavljene su istrage u 101 predmetu, protiv 237 osoba.

Kako je Strategija donesena u decembru 2008. godine, pa do 31.3.2012. godine:

- Tužilaštvo BiH je Sudu BiH uputilo 82 optužnice, protiv 130 osoba;
- Tužilaštvo BiH je obustavilo 67 istraga protiv 169 osoba,
- Tužilaštvo BiH donijelo je 48 naredbi o nesprovođenju istrage protiv 139 osoba.

U 2011. godini, u odnosu na ranije godine, povećan je broj optužnica u najsloženijim predmetima i od ukupno 28 optužnica, protiv 43 osoba, podignutih u 2011. godini, 17 optužnica se može podvesti pod najsloženije predmete ratnih zločina.

U odnosu na ažurirane informacije o postignutom napretku u provođenju Strategije, u nastavku vam dajemo prikaz statističkih podataka u vezi raspodjele predmeta ratnih zločina između državnog i entitetskih i Brčko distrikta pravosudnih organa, s obzirom da je opterećenost Tužilaštva i Suda BiH u samoj Strategiji označena kao balast koji usporava efikasno procesuiranje ovih predmeta, a koji bi se trebao umanjiti raspodjelom predmeta na način da se samo najsloženiji procesuiraju pred državnim tužilaštvom i sudom, a preostali pred mjesno nadležnim tužilaštvima i sudovima.

Pravni okvir za prenos vođenja postupka na mjesno nadležne sudove i tužilaštva su član 27, član 27a i član 449. ZKP BiH.

U skladu sa članom 27a ZKP BiH (prenos vođenja postupka u fazi istrage), u periodu od 15.2.2010. godine do 18.6.2012. godine, Tužilaštvo BiH je:

- Podnijelo ukupno 362 prijedloga u 330 predmeta (protiv 633 i više NN osoba)
- Usvojeno je ukupno 240 prijedloga (protiv 425 osoba i više N.N. osoba).
- Odbijeno je ukupno 78 prijedloga (protiv 121 i više NN osoba).
- Odbačeno je ukupno 3 prijedloga (protiv 3 osoba).
- Povučeno je 1 prijedlog (protiv 5 osoba).
- Broj ponovljenih prijedloga iznosi 32 u 30 predmeta.
- U 40 prijedloga (79 i više NN osoba) čeka se rješenje Suda.

Sud BiH je rješenjima usvojio 240 prijedloga Tužilaštva BiH za 425 osoba i više NN osoba i preneseno je vođenje postupka na entitetska i tužilaštvo Brčko distrikta BiH po godinama u kojoj je doneseno rješenje suda.

Tužilaštvo BiH je u periodu od 24.1.2006. godine do 31.10.2011. godine, **po članu 27. ZKP-a BiH**, nakon upućenih optužnica Sudu BiH stavilo 20 prijedloga za prenošenje vođenja postupka na sudove entiteta. Nakon 31.10.2011. godine nije bilo podnesenih prijedloga po članu 27. ZKP BiH.

Od navedenog broja Sud BiH je u 12 predmeta usvojio prijedlog Tužilaštva BiH i vođenje postupka je preneseno na entitetska tužilaštva, dok je 8 prijedloga odbijeno od strane Suda. Od naprijed navedenog broja Tužilaštvo BiH je u 6 predmeta podnosilo prijedlog i po osnovu člana 27a ZKP-a BiH, dakle dok su ovi predmeti bili u fazi istrage.

Po rješenjima Suda BiH preneseno je vođenje postupka na entitetska i tužilaštvo Brčko distrikta BiH, i to: Kantonalnom tužilaštvu (KT) Tuzla 1 predmet, KT Mostar 4 predmeta, KT Sarajevo 1 predmet, KT Livno 1 predmet, Okružno tužilaštvo (OT) Banja Luka 3 predmeta, OT Doboj i OK Trebinje po 1 predmet. Ukupno je bilo 12 usvojenih prijedloga.

U toku 2011. godine do 18.6.2012. godine, u Tužilaštvu BiH nalazilo se 116 predmeta dostavljenih iz kantonalnih, okružnih tužilaštava i Tužilaštva Brčko distrikt BiH, na ocjenu složenosti, u skladu sa članom 449. ZKP BiH.

Od entitetskih tužilaštava, po članu 449. stav 2. ZKP-a BiH, preuzeto je u Tužilaštvo BiH 44 vrlo složena predmeta protiv 358 osoba.

Po članu 449. stav 2. ZKP-a BiH, u Tužilaštvu BiH, a zatim i u Sudu BiH, ocijenjeno da se od naprijed navedenog broja u 50 predmeta radi o manje složenim predmetima i isti su dostavljeni entitetskim tužilaštvima i Tužilaštvu Brčko distrikta BiH.

U pogledu preduzetih mjera za rješavanje nedostataka u zaštiti svjedoka i podrške, u svjetlu preporuka izvjestioca Vijeća Evrope i Komesara za ljudska prava Vijeća Evrope, Tužilaštvo BiH konstatuje da je sa svoje strane uključeno u provođenje Zakona o zaštiti svjedoka pod prijetnjom i ugroženih svjedoka u toku krivičnog postupka, te da ima institucionalne kapacitete za provođenje zakona, za razliku od drugih tužilaštava u BiH, o čemu se provodi projekat UNDP-a i koji prati i koordinira VSTV, s tim u vezi Tužilaštvo BiH veoma aktivno učestvuje u Radnoj grupi formiranoj pri Ministarstvu sigurnosti BiH, za izradu nacra Zakona o programu zaštite svjedoka BiH. Nacrt pomenutog zakona je izrađen i prosljeđen nadležnim komisijama Vijeća ministara BiH na ocjenu.

Tužilaštvo BiH je u skladu sa Zakonom o Tužilaštvu BiH, nadležno za postupak ekshumacije u okviru odredbi KZ BiH i ZKP BiH. Po zahtjevima udruženja nestalih osoba u BiH redovno se organiziraju sastanci sa članovima porodica nestalih osoba u BiH, informišu se o radu Tužilaštva BiH i njegovim nadležnostima. Većinom se saradnja ostvaruje putem Instituta za nestale osobe BiH koji je prvenstveno zadužen za provođenje Zakona o nestalim osobama BiH. Što se tiče koraka koje je država preduzela, kako bi se osiguralo da rodbina nestalih redovno bude informisana o procesu ekshumacija i da dobijaju

psihološku pomoć, Institut za nestale osobe BiH ima ostvaren kontakt sa porodicama nestalih osoba preko njihovih istražitelja, o toku postupaka ekshumacija.

I. Statistički podaci o istrazi i kaznenom progonu ratnih zločina počinjenih tokom sukoba 1992-1995. godine, uključujući ratna silovanja i druge oblike seksualnog nasilja

Pred Sudom BiH do sada su donesene ukupno 84 pravosnažne presude u predmetima ratnog zločina u odnosu na 115 optuženih. U taj broj uključeni su i predmeti ratnog silovanja i drugih oblika seksualnog nasilja. Tačnije, pred Sudom BiH je ukupno završeno 29 pravosnažno okončanih predmeta koji uključuju djela seksualnog nasilja, te 2 nepravosnažno okončana predmeta (donesena samo prvostepena presuda), što čini ukupno 31 predmeta ratnog zločina sa djelima seksualnog nasilja pred Sudom BiH. U navedenu cifru nisu uključeni predmeti u kojima je glavni pretres u toku ili su u fazi prethodnog postupka, a koji uključuju djela seksualnog nasilja.

II. Podaci o postignutom napretku u provođenju Državne strategije za rad na predmetima ratnih zločina

1. Usvajanjem Državne strategije za rad na predmetima ratnih zločina (Strategija) izražena je jasna opredjeljenost države BiH da se najsloženiji predmeti ratnih zločina procesuiraju pred Sudom i Tužilaštvom BiH, a da se predmeti koji se ocijene kao manje složeni procesuiraju pred entitetskim sudovima i sudom Brčko distrikta BiH. Zbog toga se jedan od ključnih strateških ciljeva odnosi se na osiguranje funkcionalnog mehanizma raspoređivanja predmeta ratnih zločina između državnog pravosuđa i pravosuđa entiteta i Brčko distrikta. U Aneksu A Strategije propisani su kriteriji za ocjenu složenosti predmeta na osnovu kojih će se predmeti raspoređivati između Suda/Tužilaštva BiH i drugih sudova i tužilaštava, te je predviđena obaveza svih tužilaštava da Sudu BiH dostave izvještaje o predmetima koji se kod njih nalaze u radu kako bi Sud stekao uvid u broj i stepen složenosti ovih predmeta.

2. U cilju potpunijeg izvršavanja obaveza iz Strategije te ujednačavanja prakse kod ocjene predmeta, u martu 2011. godine formirano je stalno vijeće Odjela I Suda BiH (Vijeće) koje je dobilo u zadatak da izvrši pregled svih podataka o predmetima ratnih zločina koji su dostavljeni sudu u skladu sa Strategijom, a sa ciljem da se primjenom Kriterija iz Aneksa A Strategije:

a. identificiraju manje složeni predmeti koji se vode na državnom nivou koji bi se mogli prenijeti na entitetsko pravosuđe, odnosno

b. identificiraju složeniji predmeti koji se nalaze pred entitetskim tužilaštvima s ciljem njihovog eventualnog preuzimanja od strane Suda odnosno Tužilaštva BiH.

3. Vijeće je do sada pregledalo i podatke o ukupno 859 predmeta koji se nalaze u radu kod Tužilaštva BiH te je također započelo sa pregledom tabela u kojima su sadržani podaci o predmetima ratnih zločina koji su kod tih tužilaštava primljeni u rad prije 1. marta 2003. godine,

4. Od usvajanja Strategije pa do 31. maja 2012. godine, Sud BiH donio je ukupno 250 odluka o prenošenju vođenja postupka u manje složenim predmetima na entitetske sudove i Osnovni sud Brčko distrikta BiH, te 78 odluka o preuzimanju složenijih predmeta u nadležnost Suda i Tužilaštva BiH. Tako da se, prema postojećim podacima VSTV BiH, u radu kod entitetskih tužilaštava odnosno tužilaštva Brčko distrikta BiH trenutno nalazi ukupno 592 (47%), a kod Tužilaštva BiH 679 (53%) predmeta ratnog zločina.

5. Obzirom da je dostavljanje podataka Tužilaštva BiH, koje je urađeno tek 18.10.2011.g. predstavljalo jedan od ključnih preduvjeta za ispunjavanje gore navedenih strateških obaveza koje se odnose na raspoređivanje predmeta ratnih zločina, u periodu od dostave podataka tj. oktobra 2011. godine pa do danas postignut je značajan napredak, čemu je najbolji pokazatelj broj donesenih odluka o prenošenju vođenja postupka u proteklih sedam mjeseci.

6. U skladu sa strateškom mjerom II-12 koja predviđa održavanje redovnih sastanaka između Suda i Tužilaštva BiH s ciljem osiguranja jedinstvene primjene usaglašenih kriterija, U novembru mjesecu 2011. usaglašeno je okvirno tumačenje Kriterija za ocjenu složenosti predmeta, a koje je urađeno u konsultaciji predstavnika Suda BiH, Tužilaštva BiH sa entitetskim tužilaštvima i Tužilaštvom Brčko distrikta BiH. Na taj način dodatno je poboljšana efikasnost procesa ocjene složenosti predmeta.

7. Kada je u pitanju realizacija strateških mjera II-6 i II-11 koje se odnose na unaprjeđenje postojećih odredbi ZKP BiH koje regulišu postupak prenošenja odnosno preuzimanja predmeta, neophodne izmjene

i dopune usvojene su još 2009. godine. U tom kontekstu, u ZKP BiH inkorporiran je član 27a. kojim je detaljno propisan postupak prenošenja vođenja postupka za predmete iz Glave XVII KZ BiH (Krivična djela protiv čovječnosti i međunarodnog prava), odnosno dopunjena je odredba člana 449. ZKP BiH na način da su konkretizovani kriteriji kojima se Sud treba rukovoditi prilikom donošenja odluke o preuzimanju predmeta.

8. U pogledu mjere II-14 koja predviđa održavanje zajedničkih sjednica Suda BiH, vrhovnih sudova FBiH i RS i Apelacionog suda BD BiH u cilju ujednačavanja sudske prakse u predmetima ratnih zločina, od usvajanja Strategije pa do danas održana tri zajednička sastanka neformalne prirode, obzirom da još uvijek ne postoji zakonski osnov za održavanje zajedničkih sjednica. VSTV je poduzimalo aktivnosti na ujednačavanju sudske prakse u predmetima ratnih zločina, te je u tom smislu dana 4. novembra 2011. godine organizovalo konferenciju pod nazivom *Sudska praksa u primjeni krivičnog materijalnog prava u procesuiranju predmeta ratnih zločina u BiH i regionu*.

9. Kada su u pitanju mjere koje se odnose na prikupljanje podataka o predmetima ratnih zločina, Strategijom je predviđena obaveza Suda da uspostavi i redovno ažurira centralizovanu evidenciju o broju potvrđenih optužnica, izrečenih prvostepenih i pravosnažnih presuda u predmetima ratnih zločina pred sudovima u BiH počev od 1. marta 2003. godine. Na temelju podataka koje su dostavili entitetski sudovi, odnosno sudovi Brčko distrikta, Sud BiH uspio je uspostaviti centralizovanu evidenciju. Međutim, kada se radi o njenom ažuriranju, Sud BiH susreće se sa određenim poteškoćama. Naime, obzirom da još uvijek nije precizno definisano šta se podrazumijeva pod obavezom „kontinuiranog izvještavanja“, sudovi izvještaje o procesuiranju predmeta ratnih zločina dostavljaju rijetko. Osim toga, imajući u vidu da Strategijom nije preciziran način na koji se dostavljaju podaci, vrlo često se dešava da dostavljeni izvještaji ne sadrže sve podatke koji su neophodni za ažuriranje centralizovane evidencije.

III. Komentari na izvještaj da je pravosudnom sistemu nedostaju sposobnost i sredstva za učinkovito istraživanje i procesuiranje zločina

Imajući u vidu veliki broj predmeta koji se nalaze u radu kod nadležnih tužilaštava, evidentno je da je potrebno dodatno ojačati kako kadrovske, tako i materijalne resurse svih sudova i tužilaštava u BiH, kao i obezbijediti specijalizirana edukacija sudija i tužilaca na entitetskim sudovima iz oblasti međunarodnog humanitarnog prava, kako bi se procesuiranje predmeta ratnih zločina moglo odvijati nesmetano i okončati u zadatim rokovima.

Odgovor na pitanje broj 10. – Zaštita svjedoka

Trenutno stanje u polju podrške svjedocima, vezano za dva navedena izvještaja

1. U izvještajima na koje se poziva ovaj dokument, navedeno je više stavki vezanih za podršku i zaštitu svjedoka. Potrebno je odmah na početku razjasniti da Sud BiH u svojoj strukturi ima Odjeljenje za podršku svjedocima koje se primarno bavi psihološkom podrškom svjedocima u krivičnim predmetima, dok se pitanja programa zaštite svjedoka rješavaju u okviru Jedinice za zaštitu svjedoka pri SIPI. Svakako, sam Sud u svojim postupcima primjenjuje mjere zaštite svjedoka koje propisuje zakon o krivičnom postupku.

2. Odjeljenje za podršku svjedocima Sud-a BiH datira još od 2005. godine i osnovano je sa primarnom misijom psihološke, logističke i administrativne podrške svjedocima koji svjedoče pred Sudom BiH. Obzirom da je svjedočenje vrlo stresno i intenzivno iskustvo za svjedoke u velikom broju žrtve ratnih dešavanja, na Sudu BiH je još od tada omogućena psihološka podrška žrtvama/svjedocima prije, za vrijeme i nakon svjedočenja. U Odjeljenju je zaposleno stručno osoblje, psiholozi i socijalni radnici, sa iskustvom u radu sa žrtvama torture. Do sada, Odjeljenje za podršku svjedocima je pružilo podršku za više od 5900 svjedoka koji su svjedočili na predmetima ratnog zločina i organizovanog kriminala.

3. Kako se sistem podrške svjedocima, koji se sprovodi na Sudu BiH, pokazao kao učinkovit, koristan i podržavajući za svjedoke, pokrenula se inicijativa da se pokuša organizovati sličan sistem podrške svjedocima i na entitetskim sudovima. Tako je, u sklopu UNDP-ijevog projekta „Support to Processing of War Crimes Cases in BiH” otvoreno 6 Odjeljenja za podršku svjedocima pri sudovima i tužilaštvima u Sarajevu, Banja Luci, Istočnom Sarajevu. Trenutno je u pripremi otvaranje dodatna 4 odjeljenja. Uporedo s tim projektom, Tužilaštvo BiH otvorilo je svoje Odjeljenje za podršku svjedocima.

4. Sud BiH je uzeo aktivnu ulogu u uspostavljanju ovih Odjeljenja, te edukaciji i to ne samo stručnog osoblja, nego i sudija i tužitelja o podršci svjedocima, te o nekim aspektima zaštite svjedoka, a što je u skladu i sa ulogom koja je dodijeljena Odjeljenju za podršku svjedocima Suda BiH po Strategiji. Ova Odjeljenja pružaju podršku svim svjedocima kojima je ista potrebna. Također, kroz uspostavljanje ovih Odjeljenja otvorena je mogućnost za jačanje komunikacije i suradnje Odjeljenja za podršku svjedocima pri sudovima i tužilaštvima u lokalnoj zajednici sa Institucijama za socijalnu skrb, pomoć i mentalno zdravlje, te nevladinim sektorom koji se primarno bavi psihosocijalnom podrškom i mentalnim zdravljem. Također, u nekim lokalnim zajednicama, gdje još uvijek nisu otvorena Odjeljenja za podršku svjedocima pri sudovima i tužilaštvima, pojedine nevladine organizacije koje se bave psihosocijalnom podrškom pružaju podršku svjedocima/žrtvama. Takvi primjeri pokazuju da je moguće u lokalnim zajednicama iskoristiti postojeće resurse kako bi se pomoglo svjedocima/žrtvama da kroz svjedočenje prođu sa što manje posljedica po mentalno, zdravstveno i fizičko stanje.

5. Bitno je napomenuti da se u proteklom periodu dosta radilo i na poboljšanju uvjeta za svjedočenje u sudovima. Neki osnovni uvjeti, kao što su čekaonica za svjedoke, poseban ulaz u sudnicu za svjedoke, te odvojena prostorija za svjedočenje svjedoka sa zaštitnim mjerama u sudnici, su prepoznati kao minimum.

6. Također je dosta diskutabilno bilo pitanje i položaja svjedoka u sudnici, obzirom da je na entitetskim sudovima u sudnici svjedok smješten na sredinu sudnice frontalno okrenut prema sudskom vijeću. Iskustvo Suda BiH, gdje svjedok sjedi sa strane, a ne u sredini prostorije, pokazalo se kao funkcionalno rješenje za svjedoke, jer takav položaj omogućava svjedoku preglednost sudnice i samim tim smanjuje prvi utisak ulaska u sudnicu, koji je obično vrlo stresan. Još uvijek se raspravlja o ovim pitanjima, te uopće o mogućnostima na entitetskim sudovima na pr., otvaranja još jednog ulaza u sudnicu. Ono što je postignuto kroz navedeni projekat UNDP-ija jeste da su opremljenje čekaonice za svjedoke, gdje svjedoci borave prije, za vrijeme pauza i ukoliko je potrebno poslije svjedočenja uz stručnu podršku, na onim sudovima gdje su otvorena Odjeljenja za podršku svjedocima.

7. Regionalna saradnja Odjeljenja za podršku svjedocima je na vrlo visokom nivou. Najčešće se upravo saraduje kada su u pitanju svjedoci koji svjedoče putem video-konferencijske veze. Sistem podrške takvim svjedocima izuzetno funkcioniše već nekoliko godina.

8. Sud BiH raspolaze sa odgovarajućim kapacitetima za saslušanje svjedoka sa zaštićenim mjerama. Osiguravanje svjedocima odgovarajuće zaštite i brige za vrijeme svjedočenja, a u skladu sa Zakonom o zaštiti svjedoka pod prijetnjom i ugroženih svjedoka, te ZKP-om uređeno je internim Pravilnikom Suda BiH o zaštiti svjedoka koji je donešen u septembru 2008. godine. Do danas je na predmetima ratnih zločina svjedočilo 787 svjedoka sa zaštitnim mjerama u sudnici, što je nešto više od 16% od ukupnog broja svjedoka koji su svjedočili pred Odjelom I od 2005. godine do danas. Što se tiče psihološke podrške ovim svjedocima, Odjeljenje za podršku svjedocima Suda BiH usko saraduje sa Jedinicom za zaštitu svjedoka pri SIPI.

9. Često se navodi da su svjedoci poslije svjedočenja prepušteni sebi, nakon što svjedočenje završi. Međutim, mandat Odjeljenja za podršku svjedocima usko se veže za sudski postupak. Ipak, stručno osoblje Odjeljenja ostaje dostupno svjedoku za sva pitanja, nedoumice i potrebe koje ima. U ovoj tzv. 'post' fazi upravo dolazi do izražaja suradnja Odjeljenja za podršku svjedocima sa vladinim i nevladinim sektorom u lokalnoj zajednici, gdje bi trebalo zajedno odgovoriti na potrebe svjedoka nakon svjedočenja. Iskustva Odjeljenja za podršku svjedocima nakon svjedočenja, ukazuju da su svjedoci najčešće tražili pomoć u pripremanju imovinsko-pravnih zahtjeva i različitih programa psihosocijalne podrške, gdje su ih stručni saradnici upućivali na odgovarajuće vladine i nevladine organizacije koje se bave tim pitanjima.

Odgovor na pitanje broj 11. - Institut za nestale osobe BiH

Iako se u BiH još uvijek traga za 8.500 do 9.000 nestalih osoba, vlasti u BiH čine napore da se radi na realizaciji Izvještaja Radne grupe Ujedinjenih nacija o prisilnim ili nedobrovoljnim nestancima iz 2010. godine, gdje je između ostalog rečeno da se:

- a. Institut treba podržati i kadrovski i materijalno-finansijski ojačati, naročito garantovati nezavisnost Instituta,
- b. Dati na raspolaganje više sredstava Institutu, kako bi mu se omogućilo da radi,
- c. Sva postojeća tehnologija koja je potrebna za otkrivanje mjesta gdje su nestale osobe zakopane i njihovu ekshumaciju, treba da bude obezbijedena Institutu,

- d. Vijeće ministara BiH također treba da pojača nezavisnost i samostalnost Instituta regulišući te pojedinosti zakonom,
- e. Više nezavisnosti i samostalnosti treba dati Institutu izmjenama i dopunama odgovarajućeg zakona,
- f. Upraznjena mjesta članova Upravnog odbora Instituta treba da budu popunjena
- g. Više praktične i finansijske podrške je potrebno Institutu,
- h. Institut treba da podržavaju vlasti RS u većoj mjeri.

Radna grupa je, također, preporučila da se formira Fond za porodice nestalih osoba, koji je predviđen Zakonom o nestalim osobama te da svi srodnici nestalih osoba imaju pristup socijalnoj pomoći i drugim mjerama socijalne podrške, bez obzira gdje žive.

Također, treba donijeti zakon o pitanju spomenika/memorijalnih centara na državnom nivou te postaviti kriterije i postupak postavljanja spomenika.

U oblasti sudstva, radna grupa je preporučila da Sud BiH treba da tumači definiciju prisilnog nestanka kao krivično djelo protiv čovječnosti, koje je propisano članom 172. stav 1. tačka i) KZ BiH, u skladu sa adekvatnijom definicijom datom u članu 2. Konvencije o zaštiti osoba od prisilnog nestanka iz 2006. godine ili da Parlament BiH usvoji izmjene i dopune ovog zakona sa tim ciljem.

U skladu sa Deklaracijom i Konvencijom, Krivični zakon treba da bude izmijenjen i dopunjen tako da prisilni nestanak propiše kao nezavisno krivično djelo, kako bi se njegovo počinjenje moglo kažnjavati i u situacijama kada se ne može kvalifikovati kao zločin protiv čovječnosti.

Radna grupa je pozvala Vijeće ministara BiH da u roku od 90 dana od dana prezentiranja izvještaja dostavi Radnoj grupi plan rada, u kome će se vidjeti rokovi i aktivnosti koje ima namjeru da preduzme kako bi realizovala ove preporuke.

U cjelini gledano politizacija procesa traženja nestalih osoba još uvijek je prisutna. U narednom periodu potrebno je preduzimati mjere da do toga ne dolazi.

U pogledu finansijske situacije u Institutu, primjetan je trend stalnog smanjenja Budžeta, iako Institut traga za još 8.500 – 9.000 nestalih osoba, što nije slučaj sa zemljama u region. Na primjer, u Hrvatskoj se traga za 1.500 do 1.800 nestalih osoba, ali se njihov Budžet ne smanjuje nego povećava usprkos ekonomskoj krizi, jer je rješavanje pitanja nestalih osoba jedan od prioriteta svih političkih subjekata i preduslov za process regionalnog pomirenja.

Prilog: tabela broj: 1. Prikaz Budžeta Instituta u period od njegovog osnivanja do danas.

Također je važno istaknuti da Institut ne posjeduje vlastite prostorije, te da se za sjedište Instituta, 5 područnih i 10 terenskih ureda, poslovne prostorije zakupljuju.

Očito je da je neophodno izvršiti i promjenu Pravilnika o unutarnjem ustrojstvu i sistematizaciji radnih mjesta te povećati ukupan broj zaposlenika. Trenutno je u Institutu zaposleno 48 zaposlenika te tri člana Kolegija direktora, što je nedovoljno, jer se stalno mijenjaju zakoni i propisi i jer se moraju pratiti evropski tokovi.

1. Centralna evidencija nestalih – CEN BIH je uspostavljena. Ona broji 34.964 imena. Sva imena su u procesu verifikacije. Do sada je verifikovano oko 10.000 nestalih osoba. Sve osobe koje nisu verifikovane, ne brišu se iz evidencije CEN-a nego se prenose u register neverifikovanih osoba i proces njihove verifikacije je stalni proces.

Sektor CEN je suočen sa nedaekvatim prostorom, nedovoljnom, neodgovarajućom i zastarjelom opremom te nedovoljnim brojem izvršilaca, koji trebaju verifikirati izuzetno veliki broj dosijea. Verifikacija, osim administrativnog dijela podrazumijeva i izuzetan fizički napor, obzirom na obim neophodne dokumentacije koja podrazumijeva sam proces verifikacije

2. U toku su pregovori i aktivnosti vezane za imenovanje novih članova Upravnog odbora, nakon čega će se izvršiti i imenovanje novog saziva Kolegija direktora. Imenovanje novog saziva članova Savjetodavnog odbora obavljeno je na 68. sjednici Upravnog odbora, koja je održana 5.6.2012. godine.

Tužilaštvo BiH je nadležno za postupak ekshumacije u okviru odredbi KZ BiH i ZKPBiH. U pogledu saradnje predstavnicima oštećenih (porodica nestalih osoba) redovno se održavaju sastanci sa istima po zahtjevima udruženja nestalih osoba u BiH, a također predstavnici Tužilaštva BiH članove porodica nestalih osoba informišu o svom radu i nadležnostima. Ipak, u većini se ta saradnja ostvaruje sa Institutom za nestale osobe BiH koji je prvenstveno i zadužen za provođenje Zakona o nestalim osobama BiH u dijelu saradnje i pružanju psihološke pomoći porodicama nestalih osoba.

Prema podacima Ustavnog suda BiH, ovaj sud je do sada donio tri rješenja o neizvršenju odluka u predmetima nestalih osoba i to:

AP-129/04 (odlukom je obuhvaćeno 108 apelacija) od 27. maja 2005. godine

AP-228/04 (odlukom je obuhvaćeno 14 apelacija) od 27. maja 2005. godine i

AP-1226/05 (odlukom je obuhvaćeno 374 apelacije) od 18. novembra 2005. godine.

Odgovori na pitanje broj 12. – Zaštita žrtava rata i civilnih žrtava rata

a) Strategija tranzicijske pravde u Bosni i Hercegovini 2013-2016. godine i Akcioni plan za sprovođenje Strategije tranzicijske pravde u Bosni i Hercegovini 2013-2016. godine su sačinjeni u radnom tekstu. U aprilu 2012. godine pred Zajedničkom komisijom za ljudska prava, prava djeteta, etiku, imigraciju i azil Parlamentarne skupštine BiH prezentovan je radni tekst ovog dokumenta. U junu je održan okrugli sto – debata na kojoj je prezentovana Strategija tranzicijske pravde i prezentiran je izvještaj “Pogled u prošlost kao put prema budućnosti”. Nastaviće se sa organiziranjem okruglih stolova u lokalnim zajednicama. Medijska kampanja sa spotovima će se organizirati sa tv stanicama u BiH. Planirano je da se Strategija i Akcioni plan za njeno provođenje do kraja ove godine dostavi Vijeću ministara BiH na razmatranje i usvajanje.

b) Program poboljšanja položaja žena žrtava ratnog silovanja, seksualnog zlostavljanja i torture u BiH 2013-2016 - U julu 2010. godine, Vijeće ministara BiH je usvojilo Akcioni plan Programa za BiH između Vijeća ministara BiH i Populacionog fonda Ujedinjenih nacija, a u augustu iste godine Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH, potpisalo je Pismo razumijevanja između ministarstva i UNFPA, za provedbu Godišnjeg plana rada odobrenih u sklopu Programa za BiH, za period 2010 – 2014. godina.

Sačinjen je radni tekst Programa poboljšanja položaja žena žrtava ratnog silovanja, seksualnog zlostavljanja i torture u BiH 2013-2016., provedene su konsultacije u deset gradova u BiH sa ciljem prikupljanja informacija, sugestija i prijedloga vezanih za potrebe svih žrtava u BiH koje su pretrpjele ratno silovanje ili drugi oblik torture tokom rata. Učesnici konsultacija su bili predstavnici nadležnih institucija sa nivoa države, entiteta, kantona, općina, NVO sektora, udruženja žena žrtava rata, udruženja CŽR... U julu će se održati još dvije konsultacije u Trebinju i Bijeljini. Na ministarskom nivou planira se također održati jedan sastanak sa ciljem upoznavanja donosioca odluka sa tekstom pomenutog programa. Planirano je da se do kraja ove godine Program dostavi Vijeću ministara BiH na razmatranje i usvajanje.

c) Zakon o žrtvama torture i civilnim žrtvama rata u BiH - Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH je u 2008. godini od strane Vijeća ministara BiH dobilo programski zadatak da sačini novi Zakon o žrtvama torture i civilnim žrtvama rata u BiH koji će na jedinstven način riješiti pitanje žrtava torture na državnom nivou. Međutim, kao i Prijedlog zakona iz 2006. godine i ovaj Prijedlog zakona iz 2008. godine je nakon održanih javnih rasprava dobio negativna mišljenja od strane resornih ministarstva BiH i entiteta, kao i vlada entiteta, čime je onemogućeno prosljeđivanje istog u proceduru usvajanja.

Vlada RS, nakon razmatranja informacije o Prijedlogu zakona o zaštiti žrtava torture i civilnih žrtava rata u BiH, na 197. sjednici održanoj 11. novembra 2010. godine, donijela je zaključak da nije saglasna s Prijedlogom zakona o zaštiti žrtava torture i civilnih žrtava rata u BiH i dala mišljenje da se status žrtava

torture može riješiti donošenjem Okvirnog zakona na nivou BiH, ukoliko Vlada bude saglasna sa tekstom prijedloga zakona, ili kroz odgovarajuće izmjene i dopune Zakona o zaštiti civilnih žrtava rata RS.

Vlada FBiH je u dostavljenom mišljenju naglasila da su postojećim Zakonom o osnovama socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i zaštite porodice sa djecom na zadovoljavajući način osigurana prava i visina novčanih naknada civilnim žrtvama rata i članovima njihovih porodica, žrtvama torture i porodicama nestalih osoba u FBiH i negativno se izjasnila o Prijedlogu zakona o zaštiti žrtava torture i civilnih žrtava rata u BiH, uz sugestiju da treba nastaviti postupak utvrđivanja zajedničkog i prihvatljivog prijedloga ovog zakona između mjerodavnih entitetskih ministarstava i tijela Brčko distrikta BiH uz koordinaciju Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice BiH.

Vlade entiteta u svojim negativnim mišljenjima posebno su akceptirali činjenicu da na entitetskim nivoima postoje evidentne razlike u pristupu i načinu rješavanja pitanja ostvarivanja prava za civilne žrtve rata. Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH je u sklopu programskog zadatka za 2011. godine ponovno pokrenulo aktivnosti na izradi zakonskog okvira kojim bi se osigurala zaštita prava žrtava torture i civilnih žrtava rata u BiH. Formirana je nova radna grupa za izradu zakona i održani sastanci s predstavnicima vladinog i nevladinog sektora. Na sastancima interesorne radne grupe zaključeno je da bi novi zakon trebao nositi naziv "**Zakon o žrtvama torture u BiH**" i da bi istim na sveobuhvatan način trebalo biti riješeno pitanje žrtava torture u BiH.

Slijedom navedenih aktivnosti održan je i sastanak predstavnika Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice BiH s predstavnicima Udruženja građana Vive žene Tuzla koja provodi dvogodišnji projekt pod nazivom „Zajedno protiv torture u BiH - Mreža“. Mrežu čini određeni broj nevladinih udruženja s tendencijom uključivanja u mrežu i svih ostalih nevladinih udruženja koje egzistiraju u BiH i bave se pružanjem podrške žrtvama torture u smislu prepoznavanja, priznavanja, promocije i zaštite prava ove populacije. Projekt „Zajedno protiv torture u BiH - Mreža“ finansira Evropska unija i u sklopu istog se provode aktivnosti na izradi zakonskog okvira kojim bi se regulisao status žrtava torture.

Na održanom sastanku usvojen je zaključak da se Vijeće ministara BiH, entitetske vlade i Vlada Brčko distrikta BiH upoznaju o svim do sada poduzetim aktivnostima na izradi zakona o žrtvama torture u BiH i zatraži mišljenje o načinu na koji bi se predmetni problem mogao riješiti.

Prava civilnih žrtava rata (CŽR) u F BiH, propisana su Zakonom o osnovama socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i zaštite porodice sa djecom („Sl. novine Federacije BiH“ br. 36/99, 54/04, 39/06 i 14/09).

Prema Ustavu Federacije BiH socijalna zaštita je u podijeljenoj nadležnosti kantona i F BiH, tj. federalni nivo vlasti kreira politiku i zakone a kantonalni nivo osigurava implementaciju. To je bilo razlogom da su građani F BiH u ostvarivanju zakonskih prava bili diskriminirani po teritorijalnom principu, jer veći broj kantona, pod izgovorom da nema materijalnih mogućnosti, nije osiguravao propisana prava. Zbog toga se 2005. godine krenulo u izmjene postojećeg Zakona o osnovama socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i zaštite porodice sa djecom i donošenje novog zakonskog rješenja prema kojem se prava CŽR finansiraju iz Budžeta F BiH u iznosu od 70%, dok se 30% sredstava potrebnih za ove namjene osigurava u kantonalnim budžetima. Na ovaj način sve CŽR u F BiH imaju izjednačen status i položaj u ostvarivanju prava.

Odgovor na pitanje broj 13. - Nasilje nad ženama (članovi 3. i 7.)

U proteklom periodu žrtve nasilja u porodici dospjele su u središte interesovanja i zaštite društva usljed promijene zakonskih propisa, edukacije nadležnih lica i unapređenja prakse institucija subjekata zaštite koje su ojačale svoje kapacitete za efikasniju primjenu zakona, te poboljšanja saradnje institucija i nevladinih organizacija, što je u skladu sa **Preporukom 26. CEDAW/C/BiH/CO/3**.

Parlamentarna skupština BiH je 2008. godine usvojila „**Rezoluciju o borbi protiv nasilja nad ženama u porodici**“ („Sl. glasnik BiH”, broj: 15/08) kojom se potvrđuje da je svaki oblik nasilja nad ženama, pa tako i nasilje nad ženama u porodici, kršenje prava i osnovnih sloboda, te da ono sprječava ili poništava

ostvarivanje tih prava i osnovnih sloboda. Ova Rezolucija predstavlja opredjeljenost zakonodavne vlasti u BiH u borbi protiv nasilja u porodici.

Zakon o ravnopravnosti spolova u BiH prepoznaje nasilje u porodici kao oblik nasilja na osnovu spola, te u članu 6. izričito navodi da nasilje na osnovu spola uključuje nasilje koje se događa u porodici ili domaćinstvu. U skladu sa Općom preporukom broj 19. UN CEDAW Komiteta i Preporukom Vijeća Evrope (2002)⁵, Zakonom se „nasilje na osnovu spola“ definiše kao „svako djelovanje kojim se nanosi ili može biti nanijeta fizička, psihička, seksualna ili ekonomska šteta ili patnja, kao i prijetnja takvim djelovanjem koje sputavaju osobu ili grupu osoba da uživa u svojim ljudskim pravima i slobodama u javnoj i privatnoj sferi života”.

Entitetski zakoni o zaštiti od nasilja u porodici: **Zakon o zaštiti od nasilja u porodici Federacije BiH**² i **Zakon o zaštiti od nasilja u porodici Republike Srpske**³, definišu mjere i mehanizme zaštite u slučajevima nasilja u porodici. Prema podacima koje su dostavili nadležni sudovi u BiH, u periodu od 2006-2010. godine, zabilježeno je ukupno 600 predmeta godišnje a koje se odnose na krivično djelo nasilje u porodici. U oko 98% slučajeva izvršioци ovih krivičnih djela su muškarci, a svega 2% su žene. Razmatrajući izrečene sankcije počiniocima/teljicama krivičnih djela nasilja u porodici može se primijetiti da dominiraju uslovne osude, izrečene u oko 75% od ukupnog broja izrečenih krivičnih sankcija za ova krivična djela. Slijede novčane kazne sa udjelom od 10,50%, a potom kazne zatvora sa udjelom od oko 10%. Ostalih krivičnih sankcija je oko 5 %.

Usvojena je državna **Strategija prevencije i borbe protiv nasilja u porodici za BiH za period 2009-2011. godine**. Na izradi Strategije je radila multisektorska radna grupa. Strategija obuhvata aktivnosti koje se implementiraju na nivou države BiH, te koordinaciju provedbe entitetskih strateških i akcionih planova, radi njihove efikasnije primjene.

Na teritoriji BiH postoji devet sigurnih kuća sa 173 raspoloživa smještaja. One djeluju u okviru nevladinih organizacija: Fondacija lokalne demokratije-Sarajevo, Medica-Zenica, Vive Žene-Tuzla, Žene sa Une-Bihać, Žena BiH-Mostar, Caritas-Mostar, Budućnost“-Modriča, „Udružene žene“-Banja Luka i „Fondacija za obrazovanje, razvoj i socijalnu zaštitu djece“-Prijeđor.

Način finansiranja sigurnih kuća u RS propisan je **Zakonom o zaštiti od nasilja u porodici RS** („Službeni glasnik RS” broj:17/08). Prema odredbi člana 4. ovoga Zakona sredstva za ovaj smještaj obezbjeđuju se iz budžeta entiteta 70% i iz budžeta lokalnih zajednica 30%. U prijedlogu novog Zakona o zaštiti od nasilja u porodici FBiH, koji je u parlamentarnoj proceduri, utvrđen je pravni osnov da se podzakonskim aktom utvrde kriteriji za finansiranje rada sigurnih kuća, s tim da se dio sredstava izdvaja iz federalnog budžeta, a dio iz kantonalnog i općinskog budžeta.

U RS je 2005. g. uspostavljena **jedinstvena SOS telefonska linija 1264** za cijelo područje RS dok je Gender Centar F BiH 2008. godine uspostavio **SOS liniju 1265 za pomoć žrtvama nasilja u porodici** za nivo Federacije BiH.

Agencija i entitetski gender centri, svake godine obilježavaju međunarodnu kampanju „**16 dana aktivizma borbe protiv nasilja na osnovu spola**“.

Detaljnije informacije o pitanju nasilja nad ženama i nasilju u porodici se mogu pronaći u Četvrtom i petom periodičnom CEDAW izvještaju BiH koji je dostavljen CEDAW komitetu u junu 2011. godine.

VSTV BiH je naglasilo da se u vezu sa nasiljem nad ženama mogu dovesti „krivično djelo nasilja u porodici“ i „krivično djelo silovanja“. U odnosu na statističke pokazatelje o procesuiranju navedenih krivičnih djela tokom 2010. i 2011. godine, može se izvesti sljedeći zaključak:

Krivično djelo „Nasilje u porodici“

2010. godina:

² „Službene novine FBiH“ broj: 22/05 i 51/06

³ „Službeni glasnik RS“ broj: 118/05 i 17/08

- Istrage - ukupno su u radu bile 1.043 istrage protiv 1.145 osoba.
- Optužnice – ukupno su podignute 733 optužnice protiv 749 osoba.
- Osuđujuće presude – ukupno je doneseno 615 osuđujućih presuda protiv 621 osoba.

2011. godina:

- Istrage - ukupno je u radu bile 1.158 istrage protiv 1.207 osoba.
- Optužnice – ukupno su podignute 753 optužnice protiv 774 osobe.
- Osuđujuće presude – ukupno je doneseno 588 osuđujućih presuda protiv 593 osobe.

Krivično djelo „Silovanje“

2010. godina:

- Istrage - Ukupno su u radu bile 64 istrage protiv 73 osobe.
- Optužnice – ukupno su podignute 23 optužnice protiv 27 osobe.
- Osuđujuće presude – ukupno je doneseno 22 osuđujuće presude protiv 22 osobe.

2011. godina:

- Istrage - Ukupno su u radu bile 82 istrage protiv 89 osoba.
- Optužnice – ukupno su podignute 28 optužnice protiv 31 osobe.
- Osuđujuće presude – ukupno je doneseno 25 osuđujućih presuda protiv 28 osoba.

Odgovor na pitanje broj 14. – Sloboda i sigurnost osoba i tretman zatvorenika (čl. 7, 9. i 10.)

Prema podacima Federalnog ministarstva unutrašnjih poslova u prostorijama organizacionih jedinica (svih deset kantona), prema osobama lišenim slobode postupa se u skladu sa domaćim i međunarodnim zakonodavstvom po pitanju zaštite ljudskih prava, zaštite ljudskog dostojanstva kao i da se preduzimaju sve mjere i radnje na prevenciji torture i nečovječnog ponašanja prema navedenoj kategoriji osoba. Ispitivanje i zadržavanje osoba lišenih slobode vrši se profesionalno na zakonom propisan način, uz poštivanje ljudskih prava koje isključuje nehumano i nečovječno postupanje prema osobama lišenim slobode.

Službene osobe, prilikom lišavanja i zadržavanja osoba po osnovu prekršajne i krivične odgovornosti, pridržavaju pozitivnih zakonskih normi. Ponašanja se ogledaju u tome, da se nad osobama koje su lišene slobode i zadžane u službenim prostorijama obavlja ljekarski pregled u nadležnim zdravstvenim ustanovama, upoznaju o razlozima lišenja slobode i njihovim pravima, a što se redovno evidentira u knjigu evidencija o osobama lišenih slobode.

Svakodnevno se poboljšavaju uslovi u prostorijama gdje su smještene osobe lišene slobode. Vrš se rekonstrukcije, odnosno preuređenje navedenih prostorija kako bi se zadovoljili minimalni uslovi predviđeni međunarodnim standardima.

Nadalje, u vezi fizičkog stanja službenih prostorija za zadržavanje u kojima su smještene osobe lišene slobode, redovno se vrši inspeksijsko kontrolni nadzor, kojim nisu uočeni nedostaci i propusti koji bi ukazivali na kršenje ljudskih prava prilikom zadržavanja osoba lišenih sloboda.

U periodu 2005.-2010. godine, nije zaprimljena ni jedna žalba građana, niti su vođeni disciplinski postupci protiv policijskih službenika i donošena rješenja o disciplinskoj odgovornosti policijskih službenika na okolnosti narušavanja ljudskih prava osoba lišenih slobode, odnosno nije evidentirano postupanje koje bi bilo okarektizirano kao verbalno i fizičko zlostavljanje osoba lišenih slobode. Programima stručnog obrazovanja policijskih službenika, svake godine se realizira tema „**Postupanje sa osobama lišenim slobode**“.

Također, godišnjim planom i programom obuke za 2012. godinu, predviđena su predavanja na teme zaštite ljudskih prava i sloboda sa akcentom na Evropsku konvenciju za sprečavanje mučenja i neljudskih ili ponižavajućih postupaka ili kažnjavanja i dosljednu primjenu Uputstva o postupanju sa osobama lišenim slobode.

Prema podacima Federalnog ministarstva pravde u Kazneno popravnom zavodu u Tuzli (KPZ) u 2011. godini bile su dvije pritužbe za mučenje ili zlostavljanje osuđenih osoba i odgajnika Odjeljenja odgojno

popravnog doma od strane ovlaštenih zavodskih službenika. Nadležne disciplinske komisije za namještenike KPZ nakon provedenog postupka izrekle su novčane kazne (**15%, odnosno 40% od osnovne plaće**) u periodu od dva, odnosno 6 mjeseci.

U KPZ ZT Zenica bilo je nekoliko prijava, tužbi ili žalbi o navodnom zlostavljanju koje je nadležnim sudovima podnosili osuđenici. Nakon izvršenih provjera ili postupaka sve njihove prijave su odbačene kao neosnovane, a nadležni sud je donio presude o odbijanju tužbi.

Tokom 2011. godine nije bilo pritužbi osuđenih i pritivorenih osoba za mučenja ili zlostavljanja od strane službenika kazneno-popravnih ustanova RS.

Odgovor na pitanje 15.- Zaštita prava stranaca

U skladu sa članom 91. Zakona o kretanju i boravku stranaca i azilu, "Sl. glasnik BiH", broj 36/08, u Odjeljku Zaštita stranaca - (**Princip zabrane vraćanja, "non-refoulement"**) propisuje se da stranac neće, ni na koji način, biti protjeran ili vraćen ("refoulement") na granicu teritorije gdje bi mu život ili sloboda bili ugroženi zbog njegove rase, vjere, nacionalnosti, pripadnosti određenoj društvenoj grupi ili zbog političkog mišljenja, bez obzira da li mu je zvanično odobrena međunarodna zaštita. Zabrana vraćanja ili protjerivanja ("non-refoulement") odnosi se i na osobe za koje postoji osnovana sumnja da bi bile u opasnosti da budu podvrgnute mučenju ili drugom nehumanom ili ponižavajućem postupanju ili kažnjavanju. Stranac, također, ne može biti ni protjeran ni vraćen u zemlju u kojoj nije zaštićen od slanja na takvu teritoriju.

Član 91. pomenutog zakona je apsolutno načelo, dakle načelo zabrane vraćanja, koje štiti i primjenjuje se na svakog stranca koji se zatekne na teritoriji BiH.

Odgovor na pitanje broj 16.

Kada su u pitanju informacije koje se tiču postojanja nasilja među zatvorenicima, Federalno ministarstvo pravde je konstatovalo da je u 2011. godini u **KPZ Tuzla** evidentirano 11 slučajeva kada su osuđene osobe procesuirane zbog počinjenja teškog disciplinskog prekršaja iz člana 93.stav 4. tačka 8. Zakona o izvršenju krivičnih sankcija FBiH-međusobne svađe i tuče i svakom konkretnom slučaju je od strane Disciplinske komisije za osuđene osobe su izrekle odgovarajuće sankcije. Istovremeno u 2011. godini, na odjeljenju Odgojno popravnog doma u sedam slučajeva su odgajanci disciplinski procesuirani zbog počinjenja težeg disciplinskog prekršaja iz člana 105. stav 1. tačka 9 i 10. fizički napad na druga osobe i međusobne svađe i tuče, i iz tih razloga su izrečene disciplinske mjere.

U KPZ PT Bihac u 2011. godine osuđena osoba je u zavodskom krugu fizički napala drugu osuđenu osobu kojom prilikom je nanesena teška tjelesna ozljeda sa smrtnim posljedicama. Prema informacijama bolnice uzrok smrti je bio srčani infarkt. Izvršene su istražne radnje i podnesen izvještaj Kantonalnom tužilaštvu, a protiv vinovnika je pokrenut krivični postupak, koji je u toku.

U KPZ Zenica tokom 2011. godine 183 osuđene osobe su procesuirane zbog počinjenja disciplinskog prekršaja (međusobne svađe i tuče 164, reketiranje 15 i bludne radnje 4 slučaja) Svi slučajevi su procesuirani pred nezavisnom disciplinskom komisijom za osuđene osobe, a u slučajevima gdje su postupci i radnje sadržavale elemente krivične odgovornosti, oni su u skladu sa ZKP-u prijavljeni nadležnim tužilaštvima i policijskim agencijama za provođenje zakona.

Nije bilo slučajeva mogućeg nemara zavodskog osoblja u gore navedenim slučajevima.

Tokom 2011. godine zabilježeno je više slučajeva nasilja među osuđenim osobama a manifestovali su se kroz činjenje disciplinskih prekršaja „nasilničko ponašanje prema drugim osuđenima“ i „međusobne svađe i tuče“ propisane Zakonom po izvršenju krivičnih sankcija RS („Sl. glasnik Republike Srpske“ broj 12/10 i 117/11) ali i na napade na službene osobe.

U priloženim tabelama dati su pregledi: vrste i broj disciplinskih prekršaja, ukupan broj disciplinskih postupaka i strukturu izrečenih disciplinskih kazni, broj primjenjenih posebnih mjera za održavanje reda i discipline, broj i vrsta primjenjenih sredstava prinude, razloge primjene sredstava prinude kao i broj sukoba između osuđenih osoba.

Prilog: Tabele broj: 2. 3. 4. 5. 6. i 7.

Prema podacima Ministarstva unutrašnjih poslova RS-a, u pogledu uspostavljanja nezavisnog mehanizma praćenja i istraživanja navoda o nezakonitim radnjama koje su počinili policijski službenici, u okviru organizacione strukture ovog ministarstva, uspostavljen je Biro za žalbe i predstavke građana (Biro), sa funkcijom zanimanja svih predstavki građana, koje se odnose na postupanje pripadnika ovog Ministarstva, te da u skladu s tim, vodi registar primljenih žalbi i predstavki i iste dostavlja Jedinici za profesionalne standarde na postupanje.

Pored ostalih nadležnosti Biro, razmatra sve predstavke protiv policijskih službenika, a o svome radu šestomjesečne i godišnje izvještaja dostavlja Narodnoj skupštini RS.

Odgovor na pitanje broj 17.

Prema podacima Federalnog ministarstva pravde u svim zavodima osobe koje čekaju suđenje u zatvoru (pritvorenici) su odvojeni od osoba koje se nalaze na izdržavanju kazne zatvora. Kada su u pitanju maloljetnici, možemo konstatovati da su u Odgojno popravnom domu Tuzla u potpunosti odvojeni od punoljetnih osuđenika. Inspektori Sektora za izvršenje krivičnih sankcija pomenutog ministarstva obavili su inspekcijski pregled u Odgojno–popravnom domu vezano za zlostavljanje maloljetnika i na osnovu sprovedene istrage utvrđeno je da je korištena upotreba fizičke sile od strane pripadnika Sektora osiguranja u slučajevima međusobnih tuča, samopovređivanja, odbijanja naređenja uz pasivan i aktivan otpor službenom osoblju, shodno važećim propisima. Protiv jednog državnog službenika pokrenut je i disciplinski postupak zbog neovlaštenog unosa tuševa i igala za tetoviranje koji su koristili maloljetnici. Zbog navedenog je istom izrečena i disciplinska mjera, nakon čega je i premješten na druge radne zadatke.

Maloljetnici koji izdržavaju kaznu maloljetničkog zatvora u KPZ Zenica se nalaze u zasebnom krilu paviljonu u kojem borave i punoljetne osuđene osobe. Izgradnja Odgojno popravnog doma u Orašju u će u narednom periodu osigurati premještanje maloljetnika iz KPZ Tuzle. U KPZ Zenici će u narednom periodu biti obezbjeđen objekat i prostor isključivo za maloljetnike, tako da će u potpunosti biti odvojeni od punoljetnih osuđenih osoba. Potrebno je naglasiti da je u FBiH u proceduru usvajanja upućen Zakon o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku koji će na sveobuhvatam način riješiti pitanje maloljetničkog prestupništva.

Ukupan kapacitet pritvorskih jedinica u FBiH iznosi 330 mjesta (po standardu 4 metra kvadratna ili 10 metara kubnih). U KPZ Sarajevo kapacitet pritvorske jedinice je 110 mjesta, KPZ Tuzla 70, KPZ Zenica 42, KPZ Bihać 36, KPZ Mostar 32, KPZ Orašje 26 i KPZ Busovača 14.

Odjeli pritvora u svim zavodima su fizički odvojeni od odjela za izdržavanje kazni zatvora. Značajan broj odjela je renoviran i oni sada u svakom pogledu odgovaraju najsavremenijim zahtjevima za boravak osoba koja čekaju suđenje. Postojeći kapaciteti pritvorskih jedinica tokom 2011. godine su zadovoljile potrebe za smještajem osoba u pritvoru. Samo u određenim vremenskim intervalima pojedine pritvorske jedinice su imale veći broj pritvorenika od predviđenih kapaciteta.

Kao što je propisano članom 7. Zakona o izvršenju krivičnih sankcija RS u kazneno-popravnim ustanovama RS potpuno su odvojena odjeljenja za izvršenje mjere pritvora i odjeljenja za izvršenje kazne zatvora. U pritvorskim jedinicama pri kazneno-popravnim zavodima fizički se potpuno odvojena ženska pritvorena osoba od muških i za njih su predviđene posebne prostorije koje su tako opremljene da u potpunosti zadovolje posebne potrebe žena.

Kada su u pritvoru maloljetnici, isti se smještaju u posebne prostorije predviđene za maloljetnike. U Zavodima u kojima to nije moguće, rukovodilac pritvorske jedinice vodi računa da se maloljetnici rasporede u prostoriju sa odraslim pritvorenicima koji mogu imati najmanje negativnog uticaja na samog maloljetnika.

Kazna zatvora za žene izvršava se u posebnom Odjeljenju pri KPZ u Istočnom Sarajevu koji čine dva objekta: novi – kapaciteta 26 mjesta i stari kapaciteta 22 mjesta. Kazna maloljetničkog zatvora izvršava se u posebnom Odjeljenju pri KPZ u Istočnom Sarajevu, kapaciteta 20 mjesta.

Vaspitna mjera upućivanja u vaspitno-popravni dom izvršava se posebnom Odjeljenju pri KPZ Banja Luka, kapaciteta 20 mjesta.

Kontinuiranom i planskom adaptacijom i rekonstrukcijom postojećih i gradnjom novih objekata za potrebe izvršenja kazni zatvora, popunjenost kapaciteta u KPZ RS-a nije bilo dovedeno u pitanje. Stvarni smještajni kapaciteti za osuđena i pritvorena osoba iznosi 1365 mjesta, odnosno 1095 mjesta za osuđena i 270 za pritvorena osoba. U odnosu na ranije godine, za 280 mjesta povećan je smještajni kapacitet za osuđena osoba i pritvorena osoba.

Po pitanju maloljetnika, donešen je Zakon o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku („Sl. glasnik Republike Srpske“ broj 13/10) čija je primjena otpočela sa 1.1.2011. godine a donešena je i Uredba o primjeni vaspitnih preporuka prema maloljetnicima („Sl. glasnik Republike Srpske“ broj 10/10).

Donesena su i podzakonska akta koji proističu iz Zakona o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku i to: Pravilnik o primjeni vaspitnih preporuka prema maloljetnim počiniocima krivičnih djela, Pravilnik o disciplinskoj odgovornosti maloljetnika koji se nalaze na izvršenju zavodskih vaspitnih mjera i izdržavanja kazne maloljetničkog zatvora, Pravilnik o primjeni vaspitnih mjera posebnih obaveza prema maloljetnim počiniocima krivičnih djela i Program edukacije o sticanju posebnih znanja i kontinuiranom stručnom osposobljavanju i usavršavanju lica koja rade na poslovima prestupništva mladih i krivično-pravne zaštite djece i maloljetnika.

Odgovor na pitanje broj 18. - Preporuke Institucije ombudsmena za ljudska prava BiH upućene organima vlasti

Institucija Ombudsmena za ljudska prava BiH (Institucija) je u 2011. godini izdala 221 preporuku u predmetima u kojima je utvrđena povreda prava. Prema vrsti povrijeđenog prava struktura preporuka je: oblast radnih odnosa (33); postupak pred organima uprave (32); suzbijanje i prevencija diskriminacije (26), vladina, ministarska i druga imenovanja (25), postupanje sudova (20), sloboda pristupa informacija (17).

Pokazatelji, kojim Institucija rapolaže, ukazuju da je od ukupnog broja izdatih preporuka realizovana 71, dok je u 60 slučajeva sa nadležnim ostvarena saradnja, ali nije došlo do realizacije preporuke. Ovo su slučajevi u kojim su institucije vlasti iskazale interes za saradnju sa Institucijom na otklanjanju uzroka koji su doveli do kršenja ljudskih prava, s tim što su iznijeli i određene prepreke koje onemogućavaju realizaciju izdate preporuke. U pet slučajeva je registrovana djelimična realizacija preporuke, dok čak u 57 slučajeva nadležni organi nisu odgovorili Instituciji u ostavljenom roku, a nakon prijema preporuke. Za 28 preporuka je utvrđeno da nisu od strane nadležnih organa ispoštovane.

U 2011. godini, sačinjena su dva specijalna izvještaja i jedna analiza stanja i to Specijalni izvještaj u vezi sa zaštitom prava djece u krivičnom postupku i Specijalni izvještaj u vezi sa žalbom broj Ž-BL-05-717/11, te Analiza stanja prava djece i njihove implementacije u oblasti predškolskog odgoja i obrazovanja. S obzirom na to da svi specijalni izvještaji, kao i analiza daju preporuke nadležnim organima radi otklanjanja uočenih povreda prava, to su isti registrovani i u evidenciji preporuka.

Institucija je ocijenila potrebnim izvršiti procjenu stanja u ustanovama socijalne zaštite u kojima su smještena mentalno invalidne osobe na području BiH (u daljem tekstu: ustanove). Zbog zatečenog stanja u ovim ustanovama, zbog značaja i hitnosti pitanja i izražene potrebe šireg sagledavanja problema i urgentne intervencije nadležnih organa, ombudsmeni BiH su odlučili da sačine specijalni izvještaj. U septembru 2009. godine sačinjen je Specijalni izvještaj ostvaren u ustanovama za mentalno zbrinjavanje mentalno invalidnih osoba u BiH.

Radi potpune procjene stanja, ombudsmeni BiH su formirali tim koji je posjetio sljedeće ustanove za smještaj mentalno invalidnih lica: Zavod za zaštitu djece i omladine „Pazarić“; Zavod za zbrinjavanje mentalno invalidnih osoba „Bakovići“; Zavod za zbrinjavanje mentalno invalidnih osoba u Fojnici „Drin“; Zavod za liječenje, rehabilitaciju i socijalnu zaštitu hroničnih duševnih bolesnika „Jakeš“ Modriča; Zavod za zaštitu ženske djece i omladine „Višegrad“; Dom za djecu i omladinu ometenu u razvoju „Prijedor“; Centar za prihvata starih i iznemoglih osoba i beskućnika Duje općina Doboj Istok.

Stanje u Zavodu za liječenje, rehabilitaciju i socijalnu zaštitu hroničnih duševnih bolesnika „Jakeš“ Modriča, s obzirom na specifičnost statusa ove ustanove, ali i zbog zatečenog stanja, će biti predmetom razmatranja posebnog specijalnog izvještaja.

Neki od nadležnih organa, zaduženih za realiziranje preporuka dostavili su Instituciji svoja izjašnjenja u kojima ukazuju na poduzete aktivnosti i prepreke vezane za realiziranje preporuka. Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH je u saradnji sa predstavnicima vladinog i nevladinog sektora formiralo krajem 2009. godine tim za izradu Akcionog plana za promoviranje i puno učešće osoba sa invaliditetom u društvu 2010-2015. Neka od nadležnih ministarstva nisu u potpunosti ispunile preporuke Institucije ombusmena za ljudska prava BH.

Odgovor na pitanje broj 19. – Zabrana ropstva i prisilnog rada (član 8.)

Opći pregled situacije i statistički pokazatelji o stanju trgovine ljudima u BiH 2010. godina

Prema prikupljenim podacima od strane tužilaštava, službi za sprovođenje zakona, centara za socijalni rad te nevladinih organizacija, a koji su potrebni za sačinjavanje godišnjeg izvještaja o stanju trgovine ljudima u BiH, utvrđeno je da je u toku 2010. godine identificirano ukupno 25 potencijalnih žrtava trgovine ljudima/navođenja na prostituciju/trgovine ljudima u svrhu prosjačenja.

Od ukupnog broja žrtava trgovine ljudima u 2010. godini 5 je punoljetnih i 20 maloljetnih.

Od 25 potencijalnih žrtava trgovine ljudima 21 su ženske osobe, od ovih navedenih -7 seksualno iskorištavanje, 14 prosjačenja, te 4 muških - 3 prosjačenje, (od toga 2 su MLD, a 1 PND) 1 seksualno iskorištavanje (1 PND muškarac je žrtva seksualnog iskorištavanja).

Edidentirano je da su 21 žrtva trgovine ljudima – žene: 2 punoljetne seksualno iskorištavanje, 5 maloljetne seksualno iskorištavanje, 13 maloljetnih prosjačenja i 1 punoljetno prosjačenje.

Od ukupno od 25 žrtava 8 je seksualnog iskorištavanja i 17 prosjačenja.

Od 25 žrtava trgovine ljudima 4 je strane državljanke, dok su preostalih 21 žrtva trgovine ljudima državljani BiH. Zemlje porijekla ovih žrtava su: 2 Srbija i to 1 MLD/1PND, Hrvatska 1 MLD, Njemačka 1 PND). Što se tiče navedenih 21 žrtve trgovine ljudima državljana BiH 18 je MLD, 3 PND.

Centri za socijalni rad asistirali su u 21 slučaju (kako stranim tako i domaćim državljanima). Njihova asistencija u ovim slučajevima ogledala se samo u postavljenju privremenog staratelja, i eventualno u praćenju do granice u slučajevima stranaca žrtava trgovine ljudima tokom provođenja postupka repatrijacije.

U 2010. godini je realizirano 5 povrataka u matične zemlje/repatrijacije i to.

- 3 repatrijacije su izvršene za žrtve koje su asistirane u skloništima 2009. godine i sva tri postupka repatrijacije su obavljena u Srbiju (2 MLD žrtve i 1 PND žrtva)

- 2 repatrijacije su obavljene za žrtve asistirane u skloništima žrtve u 2010. godini i to 1 MLD u Srbiju i 1 MLD u Hrvatsku.

Tokom 2010. godine odobren je privremeni boravak iz humanitarnih razloga za pet (5) stranaca žrtava trgovine ljudima u BiH.

Opći pregled situacije i statistički pokazatelji o stanju trgovine ljudima u BiH -2011. godina - Prema prikupljenim podacima od strane tužilaštava, službi za sprovođenje zakona, centara za socijalni rad te nevladinih organizacija, a koji su potrebni za sačinjavanje godišnjeg izvještaja o stanju trgovine ljudima u BiH, utvrđeno je da je u toku 2011. godine identificirano ukupno 35 potencijalnih žrtava trgovine ljudima/navođenja na prostituciju i/ili seksualno iskorištavanje/trgovine ljudima u svrhu prosjačenja/”prodaja tj u svrhu skpanja braka”.

Od ukupnog broja žrtava trgovine ljudima u 2011. godini 16 je punoljetnih (sve žene), 19 maloljetnih (12 žena i 7 muškaraca). Od 35 potencijalnih žrtava trgovine ljudima 28 su ženske osobe, 7 su muške osobe.

Od evidentiranih 28 žrtva trgovine ljudima –žena,

- 16 je punoljetnih i to 13 seksualno iskorištavanih, 2 iskorištavane radi prisilnog rada - prosjačenja i 1 žrtva kojoj je uništena putna isprava i ograničeno kretanje.
- 12 je maloljetnih i to 4 seksualno iskorištavane, 3 iskorištavane radi prisilnog rada - prosjačenja, 5 iskorištenih - prodatih u svrhu sklapanja prisilnog braka.

Od evidentiranih 7 žrtava trgovine ljudima – muškaraca, svi su bili maloljetni, 6 je iskorištavano radi prisilnog rada - prosječenja a 1 je bio seksualno iskorištavan.

Od ukupno od 35 žrtava 18 je seksualnog iskorištavanja, 11 prisilnog rada - prosjačenja, 5 prodaja radi prisilnog skpanja braka, 1 uništena putna isprava i ograničena sloboda kretanje.

Od 35 žrtava trgovine ljudima 6 je stranih državljanke. Dok su evidentirana dva posebna slučaja, i to slučaj jedan dječak koji je rođen u Njemačkoj i roditelji su mu bosanskohercegovački državljani i ne posjedujemo podatak da li je upisan u knjigu bosanskohercegovačkih državljana; i drugi slučaj je punoljetna strana državljanka sa priznatim izbjegličkim statusom, što znači da je ukupno stranih državljana bilo osam. Zemlje porijekla ovih stranih žrtava su: 2 Srbija, 1 Hrvatska 1 Makedonija, 1 Sjedinjene Američki Države i 1 Kosovo (Srbija).

Preostalih 27 žrtava trgovine ljudima državljani BiH.

Tokom 2011. godine u skloništima je asistirano 22 potencijalne žrtve trgovine ljudima, dok 13 potencijalnih žrtava nije asistirano u skloništima, 1 maloljetna potencijalna žrtva trgovine ljudima boravi u drugom smještajnom kapacitetu.

U 2011. godini je realizirano 2 povratka u matične zemlje/repatrijacije i to: 1 repatrijacija u Hrvatsku i 1 repatrijacija u Makedoniju.

U 2011. godini realizovan je jedan povratak punoljetne ženske osobe iz Hrvatske u BiH, iako je u pitanju državljanka Republike Srbije, a po osnovu priznatog izbjegličkog statusa u BiH.

Tokom 2011. godine odobren je privremeni boravak iz humanitarnih razloga za četiri (4) stranca - žrtve trgovine ljudima u BiH.

Krivično gonjenje trgovine ljudima i srodnih krivičnih djela-2010. godina - Prema podacima Udarne grupe tužilaštva u BiH u 2010. godini primili su ukupno 22 prijave za krivična djela koja se vežu za trgovinu ljudima. Za ova krivična djela na kraju izvještajnog perioda ostalo je ukupno 9 neriješenih prijava u Tužilaštvu BiH, dok ne raspolažemo podacima o neriješenim prijavama u entitetskim tužilaštvima i Brčko Distriktu BiH na kraju oovog izvještajnog perioda. U 15 predmeta donijete su naredbe o sprovođenju istrage, što sa 29 neriješenih istraga iz prethodnog perioda čini ukupan broj od 44 istraga koje su bile u radu u izvještajnom periodu. Podignuto je i potvrđeno ukupno 16 optužnica. Presuđeno je ukupno 19 osoba, a oslobađajuća presuda donesena je za 4 lica.

Krivično gonjenje trgovine ljudima i srodnih krivičnih djela-2011. godina - Prema podacima prikupljenih od svih tužilaštava u BiH, (Tužilaštvo BiH, kantonalna tužilaštva u F BiH, okružna tužilaštva u RS, i Tužilaštvo Brčko distrikta BiH), za krivična djela koja se vežu za trgovinu ljudima u 2011. godini ukupno je primljeno 19 prijava o počinjenim krivičnim djelima protiv 38 osoba, provedenih istraga bilo je 10 i to protiv 19 osoba, podnesenih optužnica 6 protiv 19 osoba, te su izrečene ukupno 4 presude protiv sedam lica (sve kazne zatvorske, u jednom slučaju pored zatvorske kazne izrečena i novčana kazna). Nije bilo izrečenih mjera oduzimanja imovinske koristi.

Kada je riječ o pristupu učinkovitim pravnim lijekovima želimo istaći da žrtve trgovine ljudima imaju pravo na besplatnu pravnu pomoć od strane NVO „Vaša Prava BiH“, te da se žrtve trgovine ljudima upućuju na parnični postupak u cilju ostvarivanja prava na odštetu.

Ukupni izvještaj o provedbi Akcionog plana za borbu protiv trgovine ljudima u BiH 2008-2012. nije sačinjen, ali je praksa da se rade izvještaji o stanju trgovine ljudima za svaku godinu posebno, tako da je izvještaj za 2008., 2009. i 2010. postavljen na web stranicu Ministarstva sigurnosti BiH, a izvještaj za 2011. godinu će biti postavljan nakon što ga Vijeće ministara BiH usvoji.

Ministarstvo sigurnosti BiH - Odsjek za borbu protiv trgovine ljudima je u saradnji sa Udarnom grupom za borbu protiv trgovine ljudima i uz podršku Misije OSCE u BiH, formiralo radnu grupu, a koja je sastavljena od tužilaca iz svih tužilaštava u BiH. Zadatak radne grupe je bio da sačini prijedlog mogućeg rješenja izmjena i dopuna krivičnih zakona, a koje bi dovele krivično zakonodavstvo u ovoj oblasti u međusobni sklad i istovremeno uskladile krivično zakonodavstvo u dijelu vezanom za trgovinu ljudima sa međunarodnim standardima, posebno Protokolom Ujedinjenih nacija o sprječavanju i kažnjavanju trgovine ljudima, Konvencijom Vijeća Evrope o akciji protiv trgovine ljudima, kao i Direktivom Evropske Unije o borbi protiv trgovine ljudima i zaštiti žrtava. Prijedlog izmjena i dopuna za sva četiri krivična zakona, a koja se odnose na krivično djelo trgovine ljudima je sačinjen i usaglašen, te upućen na daljnja mišljenja i procedure u nadležnim ministarstvima pravde i pravosudnoj komisiji.

Državnim akcionim planom za borbu protiv trgovine ljudima 2008-2012., dijelom koji se odnosi na zaštitu žrtava i svjedoka, utvrđena je potreba sačinjavanja smjernica odnosno procedura za povratak žrtava trgovine ljudima. Stoga su u saradnji sa Catholic Relief Services (CRS-om), u okviru projekta SUSTAIN, izrađene Procedure povratka žrtve trgovine ljudima državljanina BiH u BiH i Procedure dobrovoljnog povratka stranaca žrtava trgovine ljudima. Procedure sačinjene su u skladu sa domaćim i međunarodnim zakonodavstvom. Procedure se odnose i primjenjive su na sve situacije u kojima se državljani BiH, stranci žrtve trgovine ljudima i/ili strani državljani koji imaju priznat rezidencijalni status u BiH u drugim zemljama identifikuju kao žrtve trgovine ljudima tj. kada individualno ili putem nadležnih organa druge države ili nevladine organizacije zatraže pomoć za siguran povratak u prebivalište u BiH i/ili u zemlju uobičajenog boravišta odnosno prebivališta.

U skladu sa Državnim akcionim planom (2008-2012.) tokom 2011. godine nastavljene su aktivnosti na izgradnji kapaciteta regionalnih monitoring timova za borbu protiv trgovine ljudima. U skladu sa navedenim uspostavljeni su Regionalni monitoring timovi za Sarajevo, Mostar, Banju Luku i Tuzlu. Svrha uspostave regionalnih timova je uspostavljanje dodatnih kapaciteta za poboljšanje funkcionalnih veza između nadležnih institucija u BiH koje sudjeluju u provođenju aktivnosti na sprečavanju trgovine ljudima.

U prilogu vam dostavljamo ažurirane informacije o krivičnim predmetima u Tužilaštvu BiH, zbog krivičnih djela zasnivanje ropskog odnosa i prevoz osoba u ropskom odnosu iz člana 185., trgovina ljudima iz člana 186. i organizovani kriminal u vezi sa krivičnim djelom trgovina ljudima iz člana 250 u vezi sa članom 186. Krivičnog zakona BiH.

Prilog: Tabele br.: 8. 9. i 10.

Što se tiče odgovora na pitanje o mjerama za osiguranje žrtava trgovine ljudima, pristup učinkovitim pravnim lijekovima i pravu na odštetu, Tužilaštvo BiH može konstatovati da su uspješno okončani predmeti na Sudu BiH osuđujućim presudama zbog krivičnog djela trgovina ljudima iz člana 186. KZ BiH, istovremeno pravni osnov za pokretanje parničnog postupka za žrtve - oštećene ovog krivičnog djela. U jednom broju predmeta oštećene – žrtve su u toku krivičnog postupka pred sudom precizirale imovinskopravni zahtjev za naknadu štete, tako da je Sud u tim osuđujućim presudama dosudio imovinskopravni zahtjev u tom iznosu, a sa viškom imovinskopravnog zahtjeva oštećene uputio na parnicu.

Tužilaštvo BiH ne vodi evidencije o žrtvama ovih krivičnih djela, razvrstano po dobi, spolu i etničkoj pripadnosti žrtava.

Visoko sudsko i tužilačko vijeće BiH je naglasilo da se u krivična djela koja se odnose na zabranu ropstva i prisilong rada mogu svrstati sljedeća krivična djela: trgovina ljudima, zasnivanje ropskog odnosa i prijevoz osoba ropskom odnosu, međunarodno vrbovanje radi prostitucije, nezakonito uskraćivanje identifikacionih dokumenata i krijumčarenje osoba, trgovina ljudima radi vršenja prostitucije.

U kontekstu statističkih pokazatelja o ukupnom procesuiranju gore navedenih krivičnih djela može se izvesti sljedeći zaključak:

2010. godina:

–Istrage - Ukupno su u radu bile 73 istrage protiv 168 osoba.

–Optužnice – ukupno je podignuto 26 optužnica protiv 38 osoba.

–Osuđujuće presude – ukupno su donesene 24 osuđujuće presude protiv 34 osobe.

2011. godina:

–Istrage - Ukupno je u radu bilo 49 istraga protiv 117 osoba.

–Optužnice – ukupno je podignuto 13 optužnice protiv 27 osoba.

–Osuđujuće presude – ukupno je doneseno 18 osuđujućih presuda protiv 28 osoba.

Odgovor na pitanje broj 20. - Sloboda kretanja (član 12.)

Situaciona analiza

U periodu od 1992. zemlji, osim demografskih razaranja gotovo 500.000 domova, ili gotovo polovina svih stambenih do 1995., 2,2 milion ljudi, što čini više od polovine predratnog domicilnog stanovništva napustilo je svoje domove u BiH. Među njima je više od milion zatražilo izbjegličku zaštitu u više od 100 zemalja širom svijeta, dok je oko milion osoba interno raseljeno u jedinica u zemlji, bili su djelomično ili potpuno uništeni.

Rat je završio u decembru 1995. godine potpisivanjem Daytonskog mirovnog sporazuma (DMS), ostavljajući dug put u rješavanju hitnog, a složenog problema raseljenja u cijeloj zemlji. Od tada je učinjen veliki napredak: Više od milion izbjeglica i interno raseljenih osoba su se vratili do danas, uključujući i gotovo pola miliona tzv "manjinskih" povratnika; 220.000 imovina je vraćeno prijeratnim vlasnicima i nositeljima stanarskih prava, što čini stopu provedbe imovinskih zakona od 99%; više od 330.000 stambenih jedinica je ponovno izgrađeno uz obnovu komunalne i socijalne infrastrukture; učešće manjina u javnom sektoru je poraslo; slobodu kretanja danas uživaju svi građani, a značajno je unaprijeđena sigurnost povratnika.

Oko pola miliona eura uloženo je između 2003. i 2011. u ostvarivanje ovih ciljeva, od čega je 200 miliona eura uloženo u obnovu kuća i više od 250 miliona u komplementarne mjere održivosti.

Nema sumnje da je postignut velik i konkretan napredak u provedbi Aneksa VII DMS. Ipak, uprkos značajnim postignućima preostali su brojni izazovi.

Više od polovine izbjeglica i raseljenih osoba nisu se vratilo svojim kućama. Postoje hitne potrebe više od 100.000 interno raseljenih osoba, izbjeglica i drugih osoba pogođenih sukobima, bez trajnih rješenja. Mnogi od njih su krajnje ranjivi i traumatizirani, žive u nehumanim uvjetima u raseljenju i zahtijevaju posebnu pažnju zbog svoje teške situacije. Nažalost, oko 2.700 porodica i dalje žive u kolektivnim centrima u BiH.

Mnoge osobe nisu u stanju da se vrate jer je njihova predratna imovina uništena i nalazi se na popisu 45.000 stambenih jedinica povratnika koje čekaju obnovu ili zbog toga što mine nisu očišćene u njihovim predratnim naseljima. Mnogobrojne osobe nikada nisu imale imovinu prije rata i nisu imali priliku da koriste projekte kako bi postigle trajna rješenja. Istovremeno, mnogi koji su se već vratili, suočavaju se sa uvjetima koji ugrožavaju mogućnosti opstanka u mjestima povratka. Ekonomske prilike su oskudne, često ne postoji infrastruktura, uključujući i električnu energiju, a njihov pristup pravima i uslugama kao što su zdravstvo, obrazovanje, socijalna zaštita i penzije je ograničen. U ostalim slučajevima osnovnu prepreku povratku čini izmijenjena društvena sredina u kojoj mnoge osobe, naročito mladi, tragaju za visokim obrazovanjem i mogućnostima zapošljavanja u većim gradovima umjesto u ruralnim sredinama.

Kao što je garantirano Ustavom BiH i međunarodnim standardima, raseljene osobe i povratnici imaju ista prava kao i svi ostali stanovnici BiH. Međutim, danas, 17 godina od potpisivanja DPA, ostaju mnogi izazovi koje treba prevladati kako bi se osigurao pristup ljudskim pravima za mnoge raseljene osobe i povratnike, posebno najranjivije osobe koje trebaju dodatnu financijsku i socijalnu pomoć.

Kako bi odgovorilo na te izazove, Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH zajedno sa UNHCR-om pokrenulo je proces konsultacija u koji je bilo uključeno gotovo 150 predstavnika iz više od pedeset institucija i organizacija domaće vlasti na svim nivoima uprave, uključujući i javna preduzeća, nevladin sektor i civilno društvo, kao i relevantne predstavnike međunarodne zajednice u BiH.

Nakon dubinske analize stanja u okviru 10 radnih grupa, problemi su identificirani i date preporuke za uklanjanje osnovni prepreka zatvaranju dugotrajnog raseljenja, s mjerama za poboljšanje stanja izbjeglica i raseljenih osoba uz puno poštivanje njihovih individualnih prava na slobodan povratak u svoje domove i na naknadu imovine koja im se ne može vratiti. Također, ima se poštivati pravo na izbor drugog mjesta prebivališta.

2010. godine, Parlamentarna skupština BiH usvojila je Strategiju BiH za provedbu Aneksa VII DMS. Očigledno je da su veliki naponi koje poduzimaju vlasti u BiH, na svim nivoima, uz značajan doprinos međunarodne zajednice, donijeli prave i smislene rezultate. Međutim, potrebe i dalje uveliko premašuju raspoloživu pomoć i glavni problem koji ostaje je ogroman nesrazmjer između mogućnosti finansiranja i hitnih potreba izbjeglica, raseljenih osoba i povratnika.

Konkretni koraci koji su poduzeti

Uz usvojene strateške pravce za pravne reforme s ciljem pristupa svim pravima iz Aneksa VII DMS, razvijen je Okvirni program za povratak izbjeglica i raseljenih osoba i usvojen kao dodatak Revidiranoj strategiji. Koncept za rješavanje pitanja naknade štete za imovinu koja se ne može vratiti izbjeglicama i raseljenim osobama u smislu prava koja su osigurana u Aneksom VII DMS, usvojen je kao još jedan dodatak.

Troškovi provedbe samo za Okvirni program povratka procijenjeni su na 650 miliona eura, a postoji obaveza i opredjeljenje vlasti BiH na svim nivoima da se nedostajuća sredstva osiguraju u pravcu suštinskog okončanja procesa povratka do 2014. godine.

Što se tiče strateške preporuke da se osiguraju sredstva za trajna i održiva rješenja za izbjeglice i raseljene osobe, uz davanje prednosti najugroženijim osobama, budžetska izdvajanja svih nivoa vlasti su porasla, aktivno se pristupilo međunarodnoj i domaćoj donatorskoj zajednici i provedene su aktivnosti na povlačenju namjenskih kredita.

Tokom godina domaća proračunska izdvajanja prevladavaju međunarodna izdvajanja i u stalnom su porastu uz učešće domaćih institucija u finansiranju od oko 75%, a međunarodnih donatora sa udjelom od 25%.

Kao dio napora za pronalaženje trajnih i održivih rješenja za izbjeglice i interno raseljenih osoba na nacionalnom i regionalnom planu, BiH je uspostavila usku saradnju s vladama Hrvatske, Crne Gore i Srbije. U stvari, BiH je preuzela ulogu koordinatora između četiri vlade, i uz vodstvo i potporu UNHCR-a, naša suradnja počinje davati rezultate.

Na donatorskoj konferenciji održanoj u aprilu 2012. predstavljen je Zajednički regionalni višegodišnji Program trajnih rješenja za izbjeglice i interno raseljene osobe, koji obuhvaća Regionalni stambeni program u okviru kojeg će se osigurati stambena rješenja za približno 27.000 domaćinstava ili 74.000 osoba. Program će se provoditi paralelno u četiri partnerske zemlje (Bosna i Hercegovina, Crna Gora, Republika Hrvatska i Republika Srbija), u petogodišnjem periodu počevši od jeseni 2012. godine.

Prema preliminarnim procjenama, ukupan trošak Regionalnog programa stambenog trebao bi iznositi 584 miliona eura, od kojih su se partnerske zemlje obvezale osigurati 83 miliona.

Predstavnici gotovo 50 zemalja sastali su se kako bi obećali svoju podršku Zajedničkog programa. Više od 260 milijuna eura je registrirano na donatorskoj konferenciji u najavljenim doprinosima za provedbu Regionalnog stambenog programa koja će biti isplaćena tokom procijenjenog petogodišnjeg

implementacionog perioda. Svi donatori su izrazili snažnu namjeru da nastave sa svojim priložima i izvan trenutnih proračunskih ciklusa svojih vlada, do kraja provedbe Regionalnog stambenog programa.

S ciljem rješavanja pitanja raseljeničkih pitanja u cijelom regionu i određenog broja najugroženijih raseljenih osoba, Zajednički Regionalni program koji bi trebao osigurati 101 miliona eura za provedbu projekta u BiH će znatno pridonijeti provedbi Aneksa VII DMS. Međutim, pitanja koja se odnose na povratak bh. izbjeglica iz drugih zemalja i od većeg značaja za vlasti, znatno brojnije populacije interno raseljenih osoba koje se nisu mogle biti uključene u regionalni program, treba rješavati kroz druge inicijative.

S tim u vezi, paralelno s ovom regionalnom inicijativom, a u skladu sa donesenim zaključkom Parlamenta BiH da se osiguraju potrebni krediti u iznosu od 200 miliona eura za provedbu Aneksa VII DMS, Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH je dizajnirao određene projekte i poduzima daljnje proceduralne korake s nekoliko međunarodnih finansijskih institucija za odobravanje kredita.

Pronalaženje trajnih rješenja za 2.700 porodica, ukupno 8.500 raseljenih osoba u kolektivnim centrima je u vrhu prioriteta BiH. U tu svrhu, projekat za potporu ugroženim raseljenim osobama uskoro će biti podnesen Razvojnoj banci Vijeća Evrope (CEB) za dodjelu kredita koji bi trebao iznositi oko 80 miliona eura uz puna uvjereavanja da će negovo finansiranje biti odobreno.

Nadalje, OPEC Fond za međunarodni razvoj (OFID) osigurao je kredit za obnovu 700 stambenih jedinica (oko 6 milona eura) i Saudijski fond za razvoj (SFD) odobrio je zajam za obnovu 1.000 stambenih jedinica s ciljem održivog povratka izbjeglica i prognanika u BiH (oko 11 miliona eura).

Sljedeći koraci - Koordinacija i saradnja među svim relevantnim učesnicima je obavezan preduvjet za provedbu zajednički dogovorenih rješenja i ciljeva koje treba postići. U tom smislu, provedba Revidirane strategije Aneksa VII zahtijeva jedan inkluzivan, konsultativan pristup.

S tim ciljem, Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH će predvoditi implementacionu Radnu grupu koja će biti uskoro konstituirana i podržana sa najviših nivoa vlasti.

Ova provedbena Radna grupa će obuhvatiti sve zainteresirane strane, posebno relevantna entitetska resorna ministarstava, predstavnike nevladinog sektora i civilnog društva, uz osiguranje participativnog pristupa raseljenih osoba i povratnika, kao i međunarodnih agencija uz povremeno uključivanje donatora.

Odgovor na pitanje broj 21. - Sloboda izražavanja i udruživanja i pravo na mirno okupljanje (članovi 19, 21 i 22.)

Sloboda mišljenja i izražavanja-pravni okvir

Pravo na slobodu mišljenja i izražavanja, koje je određeno Univerzalnom deklaracijom o ljudskim pravima (član 19.) i Evropskom konvencijom o ljudskim pravima i fundamentalnim slobodama (član 10.), je zagarantovano Ustavom BiH i utkano je u brojne zakone i podzakonske akte iz oblasti koje direktno uključuju prakticiranje ovih prava i sloboda. U taj zakonski okvir prije svega ulaze Zakon o slobodi pristupa informacijama i Zakon o zaštiti od klevete, te Zakon o komunikacijama za čiju je sprovedu nadležna Regulatorna agencija za komunikacije (Agencija).

Zakon o slobodnom pristupu informacijama propisuje da svaka fizička i pravna osoba ima pravo pristupa informacijama koje su pod kontrolom javnog tijela. Izuzetak od pružanja informacija moguć je samo nakon obavljenog testa javnog interesa, odnosno utvrđivanja da li se otkrivanjem informacije osnovano može očekivati izazivanje značajne štete po legitimne ciljeve u BiH.

Zakonima o zaštiti od klevete FBiH i RS sačinjeni su na način da primjena njegovih odredbi ima za cilj puno obezbjeđenje slobode izražavanja. Tačnije, propisano je da, pri utvrđivanju odgovornosti u smislu ovog Zakona, potreba za ograničavanjem prava na slobodu izražavanja mora biti jasno utvrđena u skladu sa članom 10.(2) Evropske konvencije o ljudskim pravima i sudskom praksom Evropskog suda za ljudska prava. Nadalje, usvajanjem ovih zakona kleveta je dekriminalizirana. Ovim zakonima se uređuju prihvatljiva ograničenja slobode izražavanja u pogledu građanske odgovornosti za štetu nanесenu ugledu

fizičkog ili pravnog lica iznošenjem ili pronošanjem nečeg neistinitog, istovremeno potvrđujući da *“Pravo na slobodu izražavanja, koje je garantirano Ustavom BiH i Evropskom konvencijom za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, predstavlja jedan od temelja demokratskog društva, posebno kada se radi o pitanjima od političkog i javnog interesa”*.

Zakon o komunikacijama uspostavlja osnovne regulatorne principe koji se primjenjuju u sektoru emitovanja i za čiju je sprovedbu nadležna Agencija. Zakon o komunikacijama uspostavlja osnovne regulatorne principe koji se primjenjuju u sektoru komunikacija (emitovanja i telekomunikacija), a koji uključuju zaštitu slobode izražavanja i raznolikost mišljenja u skladu sa opšteprihvaćenim standardima pristojnosti, nediskriminacije, pravednosti, tačnosti i nepristrasnosti. U skladu sa članom 4. stav (1) Zakona, regulatorni principi emitovanja obuhvataju *“zaštitu slobode izražavanja i raznolikosti mišljenja poštujući opšteprihvaćene standarde ponašanja, nediskriminacije, pravičnosti, tačnosti i nepristrasnosti”*. Posjedovanje dozvole iz oblasti emitovanja podrazumijeva i obavezu poštivanja pravila i propisa Agencije koji štite nezavisnost i pravo medija na slobodu izražavanja, ali istovremeno uspostavljaju i određene standarde u emitovanju kojih se mediji imaju pridržavati.

Kao što se može zaključiti iz prethodno navedenog, BiH ima dobro razvijen zakonski okvir koji štiti slobodu izražavanja u skladu sa međunarodnim standardima. Međutim, sama primjena propisa u praksi često pokazuje nedostatke. Osnovni problemi su politički i ekonomski pritisci, kako na medije i novinare, tako i na pravosudne organe, i na rad Agencije.

I pored spomenute situacije, Agencija obezbjeđuje transparentan način licenciranja i adekvatan nadzor uslova poštivanja dozvola. U 2011. godini regulatorni okvir za pružaoce audiovizuelnih medijskih usluga i usluga distribucije programa je u potpunosti usklađen sa odgovarajućim propisima Evropske unije, te je proširen tako da je omogućen ulazak dodatnih pružaoce usluga kao što su medijske usluge na zahtjev, itd. S obzirom na tešku ekonomsku situaciju, iznosi naknada za dozvole su prilagođeni situaciji i značajno smanjeni, međutim u sferi fiskalne politike, mediji ne i dalje ne dobijaju adekvatnu podršku od strane države u vidu smanjenja poreza i sl.

Zabrinjavajući je porast broja prijetnji i napada na novinare. Javnost ne pridaje odgovarajuću pažnju tim napadima, niti oni bivaju adekvatno procesuirani.

Broj javnih medija u BiH je izuzetno veliki. Finansijska potpora takvim medijima je veoma različita, što se odražava i na sam program. Zakonski okvir ne daje prednost javnim medijima u odnosu na privatne kada je u pitanju pristup informacijama. Štaviše, oni imaju dodatni set obaveza u odnosu na privatne medije, koji se ogleda u programskim obavezama i ograničenjima komercijalnih komunikacija. Pored ekonomskih pritisaka, javni mediji nerijetko su izloženi i političkim pritiscima. To se naročita pokazalo tokom prošlih izbora kada su zabilježeni slučajevi političkih pritisaka na novinare u ovakvim medijima. Tom prilikom novinari su se Agenciji žalili na slučajevne pritisaka i ucjena od strane lokalnih nosica funkcija.

Javnost u BiH je posljednjih nekoliko godina bila svjedokom mnogih slučajeva ugrožavanja slobode mišljenja i izražavanja koji su kulminirali i najgorim oblicima napada na novinare, ugrožavanjem njihove lične sigurnosti. Agencija je u svim slučajevima uz najoštriju osudu naglašavala da je svaki napad na novinare neprihvatljiv, te da predstavlja ne samo direktnu prijetnju u ostvarivanju novinarskih prava i ugrožavanje slobode izražavanja uopšte, nego i napad na demokratske procese u svakom društvu. Mnogi su razlozi koji su doprinijeli stvaranju sve lošije situacije po pitanju slobode mišljenja i izražavanja, u prvom redu opća negativna političko-ekonomska situacija koja se reflektuje na cjelokupno društvo, pa samim tim i na medije. Također, primjetno je da se sve manje poštuje uloga koje mediji imaju u svakom društvu i ignoriše činjenica da obavljanje javne funkcije podrazumijeva odgovornost prema javnosti i transparentnost u radu koja se ogleda i u omogućavanju pristupa medijima da neometano izvještavaju o njihovom radu i obavljanju javne funkcije koja im je povjerena. Ne poštuje se uloga koju u demokratskom društvu imaju nezavisna regulatorna tijela, čiji je jedan od osnovnih ciljeva upravo

očuvanje medijskih sloboda u službi javnosti. U tom smislu, kao prepreka ostvarivanju prava i sloboda vidimo i stalne pritiske na političku, finansijsku i institucionalnu nezavisnost Agencije, čime se ova institucija onemogućava da punim kapacitetom i nesmetano obavlja svoj posao. Agencija smatra da je svako ograničavanje i zastrašivanje medija da slobodno izvještavaju i informišu javnost o svim dešavanjima u našem društvu nedopustivo, a naročito kada se manifestuje direktnim prijetnjama silom.

Kantonarno tužilaštvo Kantona Sarajevo cijeneći relevantne odredbe KZ F BiH, dostavili su statističke podatke isključivo o broju zaprimljenih prijava, otvorenih i obustavljenih istraga, te broju podignutih i potvrđenih optužnica za krivično djelo izazivanje narodnosne, rasne i vjerske mržnje, razdora ili netrepeljivosti iz člana 163. KZ F BiH. Naime, nasuprot posljednjim izmjenama KZ RS i KZ Brčko distrikta BiH kojima je kod pojedinih krivičnih djela eksplicitno propisana mržnja kao pobuda za izvršenje krivičnog djela (npr. krivično djelo ubistva, silovanja, ali i kod pojedinih imovinskih delikata), KZ F BiH ne inkriminira posebno krivična djela počinjena iz mržnje. Kao krivično djelo, čije izvršenje je motivirano mržnjom kao pobudom za njegovo počinjenje, KZ F BiH poznaje krivično djelo izazivanje narodnosne, rasne i vjerske mržnje, razdora ili netrepeljivosti iz člana 163. citiranog Zakona. Pri tome, izazivanje mržnje, razdora ili netrepeljivosti, sukladno odredbama ovog člana, obuhvata isključivo mržnju motiviranu narodnosnim, rasnim i vjerskim faktorima, dok KZ F BiH nije propisano izazivanje mržnje, razdora ili netrepeljivosti na osnovu seksualne orijentacije.

U skladu sa prethodnim dogovorom, u nastavku Vam dostavljamo statističke podatke vezane za krivično djelo izazivanje narodnosne, rasne i vjerske mržnje, razdora ili netrepeljivosti iz člana 163. KZ F BiH za period od 1.1.2010. godine do 30.6.2012. godine:

U navedenom periodu, Kantonarno tužilaštvo Kantona Sarajevo imalo je ukupno 17 prijava u radu povodom predmetnog krivičnog djela. U izvještajnom periodu otvorene su ukupno dvije istrage, u jednom predmetu donesena je naredba o neprovođenju istrage zbog nepostojanja osnova sumnje da je počinjeno pomenuto krivično djelo, dok su u dva slučaja istrage obustavljene iz razloga nepostojanja dovoljno dokaza da su osumnjičeni počinili ovo krivično djelo.

Generalno posmatrajući, problem koji se pojavljuje kod procesuiranja ovog krivičnog djela ogleda se u poteškoćama prilikom dokazivanja mržnje kao pobude za njegovo počinjenje, a koja je motivirana narodnosnim, rasnim ili vjerskim faktorima.

Inače, članom 163. KZ F BiH kao osnovni oblik ovog krivičnog djela propisano je javno izazivanje ili raspaljivanje narodnosne, rasne ili vjerske mržnje, razdora ili netrepeljivosti među konstitutivnim narodima i ostalima koji žive u Federacije, uz određenu kaznu zatvora u trajanju od jedne do pet godina.

Stavom 2. citiranog člana Zakona kao kvalifikovani oblik propisano je počinjenje ovog krivičnog djela prisilom, zlostavljanjem, ugrožavanjem sigurnosti, izlaganjem poruzi narodnosnih, etničkih ili vjerskih simbola, oštećenjem tuđih stvari, sknavljenjem spomenika, spomen-obilježja ili grobova, pri čemu je zapriječena kazna zatvora od jedne do osam godina.

Jednaka kazna propisana je i u slučaju kada je predmetno krivično djelo počinjeno zloupotrebom položaja ili ovlasti, ili ako je zbog tog djela došlo do nereda, nasilja ili drugih teških posljedica za zajednički život konstitutivnih naroda i ostalih koji žive u Federaciji.

Nadalje, stavom 4. člana 163. KZ F BiH određeno je da će se osoba koja ovo krivično djelo počini prisilom, zlostavljanjem, ugrožavanjem sigurnosti, izlaganjem poruzi narodnosnih, etničkih ili vjerskih simbola, oštećenjem tuđih stvari, sknavljenjem spomenika, spomen-obilježja ili grobova, zloupotrebljavajući pri tome svoj položaj ili ovlasti ili ako zbog toga dođe do nereda, nasilja ili drugih teških posljedica za zajednički život konstitutivnih naroda i ostalih koji žive u Federaciji kazniti kaznom zatvora od jedne do deset godina.

U pogledu ishoda istraga za navodne napade na novinara Nezavisne televizije IC Osmana Drine u Zenici i navodne prijetnje upućene novinarki dnevnih novina Euroblic Radi Tešić, u nadležnosti Kantonalnog tužilaštva Kantona Sarajevo ne nalaze se predmeti koji bi bili formirani povodom ovih događaja. Nasuprot tome, kada je riječ o prijetnjama upućenim tada glavnom i odgovornom uredniku političkog magazina „60 minuta“ Bakiru Hadžiomeroviću, ovo Tužilaštvo poduzima sve potrebne radnje kako bi se provjerili navodi iz prijave i rasvijetlile relevantne okolnosti događaja, a sa ciljem donošenja konačne tužilačke odluke.

U vezi sa procesuiranjem nasilja koje se dogodilo za vrijeme odvijanja prvog Sarajevo Queer Festivala, u nadležnosti Kantonalnog tužilaštva Kantona Sarajevo nalazi ukupno pet krivičnih predmeta vezanih za pomenuti događaja. U dva predmeta prema prijavljenim osobama donesena je naredba o neprovođenju istrage, obzirom da nisu postojali osnovi sumnje da su prijavljene osobe počinile krivično djelo, dok su u tri predmeta protiv prijavljenih osoba podignute optužnice zbog krivičnog djela nasilničko ponašanje iz člana 362. stav 2. u vezi stava 1. KZ FBiH. Odlučujući po navedenim optužnicama, Općinski sud Sarajevo donio je u dva slučaja osuđujuće presude kojima je optuženima izrekao uslovne osude, dok je u jednom slučaju donesena oslobađajuća presuda, protiv koje je nadležni kantonalni tužilac uložio žalbu drugostepenom sudu. Pored navedenog, u nadležnosti ovog Tužilaštva nalaze se još dva predmeta formirana povodom događaja vezanih za prvi Sarajevo Queer Festival, a koji predmeti su u predistražnoj fazi, u kojoj postupajući tužioc i vrše predistražne radnje kako bi ustanovili da li u konkretnim slučajevima postoje osnovi sumnje da je počinjeno određeno krivično djelo.

Prema podacima Kantonalnog tužiteljstva Zeničko-dobojskog kantona ne vode se istrage o događajima koji se navode u pitanju Komiteta, gdje su predmet napada i prijetnji bile navedene osobe. Kantonalno tužiteljstvo Zeničko-dobojskog kantona će poduzimati kao i do sada sve zakonom propisane mjere i radnje kako bi se zaštitili aktivisti za zaštitu ljudskih prava, novinari i svi drugi građani u slučaju da budu predmet prijetnji, zastrašivanja ili nasilja od bilo koga.

Odgovor na pitanje broj 22. - Regulatorni okvir-sloboda izražavanja

Kada je u pitanju emitovanje, osnovni cilj Regulatorne agencija za komunikacije (Agencija) jeste da podržava razvoj oblasti emitovanja u BiH, štiti kreativnu slobodu, kulturnu i političku raznovrsnost i demokratske procese, istovremeno štiteći ljudsko dostojanstvo i, što je najvažnije, da razvija i štiti jedno od najosnovnijih prava, pravo na slobodu izražavanja, koje je neophodan preduslov za funkcioniranje demokratije. Kako je ranije naglašeno, pravo na slobodu izražavanja predstavlja osnovni postulat rada Agencije, kako tradicionalnih RTV stanica, tako i drugih ne-linearnih audiovizuelnih medijskih usluga koje se u posljednje vrijeme sve izraženije pojavljuju na sceni medija.

Zakon o komunikacijama omogućava najviši stepen poštivanja sloboda zagantovanih međunarodnim i domaćim pozitivnim propisima, posebno u dijelu koji se odnosi na pravo na slobodu izražavanja. Agencija je 2010. godine započela proces usklađivanja svih pravila i propisa iz oblasti emitovanja sa odredbama Direktive Evropske unije o audiovizuelnim medijskim uslugama. Ovaj proces je u 2011. godini postavljen kao prioritetni za oblast emitovanja, a uključivao je usklađivanje svih pravila i propisa iz ove oblasti. Rezultat ovog procesa je usvojeni set podzakonskih akata koji detaljnije regulišu ovu oblast, a koji su koncipirani na osnovu odredbi članova međunarodnih instrumenata i konvencija iz oblasti zaštite ljudskih prava, a koji se odnose na pravo na slobodu izražavanja, uključuju: Kodeks o audiovizuelnim medijskim uslugama i medijskim uslugama radija, Kodeks o komercijalnim komunikacijama, Pravilo 55/2011 o pružanju audiovizuelnih medijskih usluga, Pravilo 56/2011 o dozvolama za distribuciju audiovizuelnih medijskih usluga i medijskih usluga radija, Pravilo 57/2011 o javnim radio televizijskim stanicama i Pravilo 58/2011 o pružanju medijskih usluga radija.

Navedena pravila i kodeksi detaljno obrađuju uslove izdavanja dozvola za pružaoce audiovizuelnih usluga koje emituju zemljskim putem, kao i za one koji ne koriste frekventni spektar kao platformu emitovanja, te distribucije programa, kao i odredbe koje se odnose na sadržaje programa. Ovim pravilima je uveden novi pristup u regulaciji koji je posljedica prilagođavanja tradicionalnih usluga pružanja sadržaja namijenjenog za emitovanje novoj audiovizuelnoj sredini i uslugama koje se pojavljuju sa

razvojem novih tehnologija. Razlog ovome leži u činjenici da digitalizacija informacija, povećanje brzine prenosa podataka te razvoj novih platformi distribucije, u drugi plan stavljaju princip prema kojem se medijske usluge identificiraju na osnovu tehnologije prenosa. U skladu s tim, osnovni cilj Agencije je da se ovim izmjenama omogući podsticanje konkurencije među pružaoциma usluga, veću fleksibilnost u finansiranju audiovizuelnog sadržaja, da se obezbijedi visok nivo zaštite potrošača i da se stvore jednaki uslovi za sve pružaoce usluga bez obzira na to koju tehnologiju koriste za pružanje svojih usluga.

Iz oblasti emitovanja, Agencija izdaje dozvole za rad pružaoциma audiovizuelnih medijskih usluga i medijskih usluga radija, te distributerima ovih sadržaja u skladu sa zakonskim i podzakonskim procedurama, zasnovanim na jasnim i otvorenim kriterijima, na transparentan i efikasan način. U BiH trenutno djeluju 42 TV stanice, 143 radio stanice i 6 emitera u sklopu Javnog RTV Sistema, 5 korisnika dozvola koji emituju na srednjim talasima i i tri nosioca posebne dozvole namijenjene određenim društvenim skupinama (tzv. neprofitni radio). Pored navedenog, do sada je registrovano 50 korisnika dozvola za distribuciju RTV programa.

Regulacija koju sprovodi Agencija podrazumijeva pozitivan pristup uspostavi i razvoju profesionalnih medija u BiH i u tim smislu sva pravila i propisi Agencije napravljena su na način da uključuju principe međunarodnog zakona o ljudskim pravima (osobito dijela koji se tiče slobode izražavanja i informisanja), demokratskog razvoja, oslobađanje medija o političkog ili bilo kakvog pritiska i uticaja.

Prema odredbama Zakona o komunikacijama, Agencija je, između ostalog, odgovorna za ispitivanje slučajeva mogućih kršenja pravila i propisa koje je donijela. Poštivanje pravila i propisa Agencije je dio uslova dozvola i obavezujuće je za sve korisnike dozvola iz oblasti emitovanja.

U skladu sa članom 37. i članom 39. Zakona o komunikacijama, Kodeksom o audiovizuelnim medijskim uslugama i medijskim uslugama radija definisana su pravila i standardi u vezi programskog sadržaja koji se odnose na pružaoce audiovizuelnih medijskih usluga i medijskih usluga radija. Kodeksom su, između ostalog, obuhvaćena i pitanja kao što je podsticanje, predstavljanje i profilisanje etničke, nacionalne ili vjerske netolerancije, mržnje i nasilja, budući da je sprečavanje ovakvih aktivnosti od vitalnog interesa za dobrobit naroda BiH.

U periodu izvještavanja Agencija je primila i procesuirala 10 prigovora koji su se odnosili na potencijalni „govor mržnje“ u programima pružalaca audiovizuelnih medijskih usluga. Samo u jednom slučaju Agencija je utvrdila kršenje navedene odredbe, na osnovu čega je televizijskoj stanici radi SMS poruka čiji je sadržaj prevazilazio okvire postavljene Kodeksom, izrečena finansijska kazna u iznosu od 2 000 KM. U preostalim devet slučajeva nije bilo osnova za vođenje postupka u vezi sa mogućim kršenjem odredbi koje se tiču govora mržnje, te su isti u redovnoj proceduri okončani.

Nezavisnost Regulatorne agencije za komunikacije (RAK)

Stalni pritisci na političku, finansijsku i institucionalnu nezavisnost Agencije onemogućavaju ovoj instituciju da punim kapacitetom i nesmetano obavlja svoj posao, već nekoliko godina unazad. Naime, ni nakon više od četiri godine, otkako je Vijeće Agencije, u skladu sa odredbama Zakona o komunikacijama BiH, koji jasno nalaže da Vijeće Agencije vrši izbor, a Vijeće ministara BiH taj izbor potvrđuje, imenovanje generalnog direktora Agencije, i dalje, nije potvrđeno od strane Vijeća ministara BiH.

Mandat Vijeća Agencije istekao 25. aprila 2009. godine, te je, u skladu sa Zakonom o komunikacijama, provedena procedura odabira novog Vijeća. Lista kandidata, koji su zadovoljili uslove konkursa, upućena je Vijeću ministara BiH na imenovanje. Procedura imenovanja novih članova Vijeća, u trenutku dostavljanja ovog izvještaja još nije okončana.

Izmjenama i dopunama Zakona o ministarstvima i drugim organima uprave BiH koje je usvojila Parlamentarna skupština BiH („Sl. glasnik BiH”, broj: 103/09) Agencija je svrstana u samostalne upravne organizacije čime je, zbog činjenice da se radi o nezavisnom regulatoru čije je djelovanje uređeno posebnim zakonom, dodatno ugrožena njena nezavisnost.

Nakon pokretanja inicijative za izuzimanje Agencije i drugih neovisnih institucija iz navedenog Zakona, Ustavnopravne komisije Predstavničkog doma i Doma naroda Parlamentarne skupštine BiH su Vijeću ministara BiH dostavile zaključak da sačini, i u parlamentarnu proceduru uputi, novi prijedlog izmjena i dopuna ovog Zakona u kojem će se Agencija, Ured za reviziju institucija BiH i Ured za razmatranje žalbi izuzeti iz Zakona. Do dana sačinjavanja ovog izvještaja navedene izmjene i dopune Zakona nisu dostavljene u parlamentarnu proceduru.

Važećim Pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji Agencije predviđen je broj od 169 zaposlenika, s tim da je trenutno zaposleno 113 zaposlenika, od kojih 111 na neodređeno i 2 na određeno vrijeme, što se smatra nezadovoljavajućom kadrovskom popunjenošću Agencije, posebno u Sektoru za telekomunikacije.

Zbog trenutnih finansijskih restrikcija i zabrane provođenja novih procedura upošljavanja do usvajanja Zakona o budžetu institucija za 2012. godinu po Odluci o privremenom finansiranju institucija BiH, u Agenciji su obustavljene sve aktivnosti na prijemu novih uposlenika. Prema Instrukciji Vijeća ministara BiH, svako eventualno novo zapošljavanje zahtijeva dodatno opravdanje i objašnjenje o pojedinačnim zadacima i aktivnostima koji će se realizovati prijemom zaposlenika, u skladu sa aktivnostima predviđenim Programom rada Agencije za 2012. godinu, dok će, kako je navedeno, konačnu odluku o broju novozaposlenih razmotriti i donijeti Vijeće ministara BiH. Ovo u konačnici dodatno opterećuje rad Agencije s obzirom da će ionako nezadovoljavajuća kadrovska popunjenost ubuduće direktno ovisiti od Vijeća ministara BiH.

Ovde je potrebno posebno naglasiti da se Agencija po Zakonu o komunikacijama finansira iz naknada za dozvole koje izdaje, te zapravo ne ovisi o budžetu institucija BiH. međutim, sredstva koja Agencija prikuplja se uplaćuju u budžet, tako da bez obzira na činjenicu da se Agencija ne finansira iz samog budžeta, ona predstavlja budžetskog korisnika, i kao takva potpada pod cijeli niz zakona koji je dovode u direktnu ovisnost – kao primjer se može istaći Zakon o plaćama i drugim naknadama zaposlenih u institucijama BiH, koji je na Agenciju kao budžetskog korisnika primjenjiv od 2008. godine, a koji je doveo do značajnog smanjenja plata zaposlenih koje su sada manje od plaća u sektoru kojeg Agencija reguliše – ovde se prije svega misli na sektor telekomunikacija, s obzirom da su mediji kako je navedeno u izuzetno teškoj situaciji.

Pitanje izbora generalnog direktora Agencije je u toku. Potrebno je poduzeti aktivnosti da se provedu u skladu sa standardima funkcionisanja nezavisnog regulatora kako bi se izbjegao bilo kakav vid politizacije ovog pitanja.

Odgovor na pitanje broj 23. – Pravo na slobodu udruživanja i mjere koje se preduzimaju kako bi se osigurao nediskriminirajući, brz, lako dostupan i jeftin postupak registracije udruženja

Pravo na slobodu udruživanja garantovano je u Ustavu BiH u članu II 3. i), kojim je utvrđeno da sva lica na teritoriji BiH uživaju ljudska prava i slobode predviđene u Evropskoj konvenciji za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda i u njenim protokolima koji se direktno primjenjuju u BiH, a što uključuje i slobodu mirnog okupljanja i slobodu udruživanja s drugima.

Osnivanje, registrovanje, unutrašnja organizacija i prestanak rada udruženja i fondacija na nivou BiH propisano je Zakonom o udruženjima i fondacijama ("[Sl. glasnik BiH](#)" br. 32/01, 42/03, 63/08 i 76/11), dok su u entitetima ova pitanja regulisana entitetski zakoni o udruženjima i fondacijama koji su usaglašeni sa ovim zakonom. Navedeni Zakon, u cilju eliminisanja bilo kog vida diskriminacije, propisuje pravo na udruživanje shodno temeljnim pravnim principima, utvrđenim u Konvenciji br. 87 o slobodi udruživanja i zaštiti prava na organizovanje iz 1948. godine, Evropskoj konvenciji o ljudskim pravima i Ustavu BiH.

Po preporukama Međunarodne organizacije rada 2008. godine, izvršene su izmjene i dopune Zakona, u cilju poboljšanja postojećih rješenja i preciziranja odredaba istog, čime je obezbjeđenja lakša, brža i jednostavnija procedura registracije nevladinih organizacija kroz skraćivanje rokova odlučivanja o

zahtjevima za upis u Registar. Izmjenama i dopunama Zakona iz 2011. godine, uvedeni su novi instrumenti čime je uticaj izvršnih organa vlasti sveden samo na rad prvostepenog registarskog organa, kako bi se omogućilo aktivno bavljenje ciljevima i djelatnostima nevladinih organizacija, a zaštita javnog kao i bilo kojeg drugog interesa je osigurana putem nadležnog suda.

Na osnovu ovlaštenja iz Zakona donesen je Pravilnik o načinu vođenja Registra udruženja i fondacija BiH i stranih međunarodnih udruženja i fondacija (u daljem tekstu: Pravilnik), kojima su propisani i dodatni instrumenti kojim se omogućava brz i jednostavan pristup informacijama koje se odnose na postupak upisa u Registar nevladinih organizacija. Pravilnik i svi obrasci koji čine sastavni dio navedenog Pravilnika su objavljeni na web. stranici Ministarstva pravde BiH, čime je omogućen javan i transparentan pristup svim informacijama, koje se odnose na upis u Registar nevladinih organizacija, uz napomenu da svaki obrazac sadrži i uputstvo o načinu popunjavanja.

U postupku utvrđivanja naknade za upis u Registar uzete su u obzir prakse ostalih nivoa vlasti, tako da je administrativna naknada za upis u registar utvrđena na način koji bi bio prihvatljiv za nevladine organizacije, a istovremeno se vodilo računa da ta naknada bude utvrđena u najnižem iznosu u odnosu na sve ostale registarske organe.

Odgovor na pitanje broj 24. - Prava osoba koje pripadaju manjinama (član 27.)

Parlamentarna skupština BiH je Odlukom o osnivanju Vijeća nacionalnih manjina BiH („Sl. glasnik BiH“, broj 38/06, 93/08 i 53/09) osnovala Vijeće nacionalnih manjina BiH, kao posebno savjetodavno tijelo Parlamentarne skupštine BiH. Vijeće čine po jedan predstavnik svake nacionalne manjine iz člana 3. Zakona o zaštiti prava pripadnika nacionalnih manjina („Sl. glasnik BiH“, broj 12/03, 76/05 i 93/08).

Vijeće daje mišljenja, savjete i prijedloge Parlamentarnoj skupštini o svim pitanjima koja se tiču prava, položaja i interesa nacionalnih manjina u BiH. Vijeće može delegirati stručnjake za rad ustavnopravnih komisija i Zajedničke komisije, kada one raspravljaju o pravima, položaju i interesima nacionalnih manjina. Delegirani stručnjaci mogu biti pripadnici nacionalnih manjina, ali i nezavisni stručnjaci i pripadnici konstitutivnih naroda.

Odgovor na pitanje broj 25. - Jezična i obrazovna prava Roma

Po pitanju mjera koje su preduzete kako bi se ostvarila jezična i obrazovna prava Roma koji su zaštićeni na osnovu Zakona o zaštiti prava nacionalnih manjina koje pripadaju nacionalnim manjinama, i o učinkovitosti tih mjera potrebno je istaći da je u Akcionom planu o obrazovnim potrebama Roma predviđeno devet mjera za provođenje pomenute aktivnosti kao i posebno naglašena potreba saradnje na regionalnom nivou.

Za standardizaciju romskog jezika kroz regionalne inicijative dobivena su donatorska sredstva a projekat realizira organizacija RIC “Kali Sara” Sarajevo.

Naime, nisu poduzete nikakve aktivnosti na izradi stručne literature o historiji, kulturi i jeziku Roma. Postojeći priručnik o kulturi, baštini i tradiciji nacionalnih manjina ne oslikava u dovoljnoj mjeri historiju, kulturu i tradiciju Roma kao najbrojnije nacionalne manjine u BiH.

Romski jezik kao fakultativni predmet nije uveden ni u jednoj školi niti su osigurana alternativna rješenja za izučavanje romskog jezika, a nije izvršen ni odabir osoba koje imaju želju za stručnim osposobljavanjem predavača za romski jezik, kako bi završile ovu vrstu edukacije.

Prema dostavljenim podacima 1.188 ili 39,30% djece uključene u osnovno obrazovanje govori romski jezik, a jedan broj škola ne raspolaže sa ovim podacima. Školska literature za izučavanje romskog jezika u školama u kojima su romska djeca u većem broju nije osigurana.

Akcionim planom o obrazovnim potrebama Roma i pripadnika ostalih nacionalnih manjina u BiH iz februara 2004. godine i njegovom revidiranom verzijom iz 2010. godine definiran je sveobuhvatan cilj čija je svrha unapređenje pristupa sistemu redovnog obrazovanja Roma u BiH putem rješavanja mnogobrojnih prepreka sa kojima se trenutno suočavaju i to praktična, sistemska pitanja šire prirode,

istovremeno učvršćujući učešće romskih zajednica i zalaganja za potpuno uključivanje njihove djece u redovno obrazovanje.

Predstavnici Ministarstva za ljudska prava BiH, Ministarstva civilnih poslova BiH, Federalnog ministarstva obrazovanja i nauke, Ministarstva prosvjete i kulture RS-a i Odjela za obrazovanje u Vladi Brčko distrikta BiH, učestvuju u praćenju primjene pomenutog Revidiranog akcionog plana.

Odgovor na pitanje broj 26 – „Dvije škole pod jednim krovom”

Na osnovu upita Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice BiH u vezi fenomena „dvije škole pod jednim krovom” Ministarstvo civilnih poslova je dalo sljedeći odgovor:

“Polazeći od svog mandata, Ministarstvo civilnih poslova BiH je od 2008. do 2010., na pet od ukupno dvanaest sjednica Konferencija ministara obrazovanja u BiH na dnevni red stavljala fenomen „dvije škole pod jednim krovom“. Tako je 2008. Formirana je radna grupa sa zadatkom da pripremi izvještaj, detaljno analizira i pripremi preporuke za prevazilaženje fenomena „dvije škole pod jednim krovom“. Konferencija ministara obrazovanja u BiH nije prihvatila izvještaj ove radne grupe, ocijenivši ga nezadovoljavajućim, te je formirana druga radna grupa kojoj je ovoga puta na čelu bio OSCE. Nova radna grupa dobila je specifičnu zadaću da prije svega definiira pojam „dvije škole pod jednim krovom“ i objasni na koji način se on vezuje sa pojmom diskriminacije i segregacije u obrazovnom sistemu u BiH, jer postoje brojne mogućnosti organizacije dvije škole pod jednim krovom, a da nisu u pitanju segregacija i diskriminacija. Na primjer česti su slučajevi da su jedna osnovna i jedna srednja škola u manjim mjestima širom BiH smještene u istom objektu.

Međutim, Konferencija ministara obrazovanja u BiH nije prihvatila ni izvještaj o „dvije škole pod jednim krovom“ koji je proizvela nova radna grupa na čelu sa OSCE-om jer se u predloženoj definiciji nije pominjala veza ovog fenomena sa pojavom segregacije u školi, niti su bila predložena odgovarajuća rješenja za njegovo prevazilaženje.

Također, ministri obrazovanja iz kantona u kojima postoji taj fenomen odlučno su negirali postojanje bilo kakvog oblika segregacije u slučajevima „dvije škole pod jednim krovom“. Zapravo, oni su mišljenja da je to jedan od načina na koji se štiti temeljno pravo djeteta na nastavu na maternjem jeziku. Za njih „dvije škole pod jednim krovom“ nisu problem i oni traže da se prekine sa tretiranjem tog fenomena kao političkog problema.

Stoga je zaključak 11. sjednice Konferencije ministara obrazovanja u BiH, održane 30.3.2010. godine, na kojoj je zadnji put razmatran fenomen „dvije škole pod jednim krovom” bio sljedeći:

“Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke, sa mjerodavnim ministarstvima Hercegovačko-neretvanskog, Srednjobosanskog i Zeničkodobojskog kantona, uz učešće Ministarstva civilnih poslova BiH, treba nastaviti daljnji rad po ovom pitanju, počevši od redefiniranja pojma „Dvije škole pod jednim krovom“. Osim navedenog, nadležne obrazovne vlasti obavezuju se da će sagledati sve eventualne oblike diskriminacije i segregacije u obrazovanju i poduzeti energične mjere za njihovo uklanjanje, kako bi se ispunili postprijemni uvjeti Vijeća Evrope, ali i prioriteta definirani dokumentom „Evropsko partnerstvo za BiH“. Sva mjerodavna ministarstva obrazovanja u BiH imaju obavezu periodično informirati Konferenciju ministara obrazovanja u BiH o poduzetim mjerama i aktivnostima u vezi ove problematike“. Dogovoreno je da ministri obrazovanja u kantonima u kojima djeluju ove škole izvrše analizu funkcionisanja istih, te da daju prijedloge ujedinjenja.

Odgovor na pitanje broj 27. - Prava djeteta (članovi 7. i 24.)

U BiH zakonima entiteta, zakon o zaštiti od nasilja nad djecom i porodični zakon kao i zakonima Brčko distrikta BiH zabranjen je bilo koji oblik fizičkog kažnjavanje djece kao i bilo koji oblik zapuštanja i zanemarivanja djece zabranjen je i kažnjava se prije svega krivičnim zakonima koji se primjenjuju u BiH. Posebne mjere zaštite djece utvrđene su u okviru porodičnog zakona kojim se propisuje dužnost i obaveza roditelja u pogledu brige i zaštite djece od zanemarivanja i izloženosti bilo kojem obliku nasilja.

Detaljnije je ovo pitanje obrađeno u okviru Izvještaja o provođenju fakultativnog protokola o prodaji djece, dječjoj prostituciji i dječjoj pornografiji u kojem su detaljno nabrojana zakonska rješenja po pitanju

ovih oblika zaštite. Izričita zaštita od nasilja definisana je i u okviru zakona kojim se reguliše obrazovanje i predškolski odgoj djece.

Odgovor na pitanje broj 28. - Širenje informacija koje se odnose na Pakt i Fakultativni protokol (član 2)

Kao što je i navedeno u uvodnom dijelu Drugog periodičnog izvještaja BiH, početkom 2010. godine Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH je formiralo Interresornu radnu grupu sa zadatkom da sačini tekst Drugog periodičnog izvještaja. Pomenutu radnu grupu činili su predstavnici nadležnih ministarstava na nivou BiH, nadležnih entitetskih ministarstava i odjeljenja Brčko Distrikta BiH. Pored eksperata iz Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice BiH, u izradi pomenutog izvještaja učestvovali su članovi Zajedničke komisije za ljudska prava, prava djeteta, mlade, imigraciju, izbjeglice, azil i etiku Parlamentarne skupštine BiH, Suda BiH, Ministarstva pravde BiH, Ministarstva sigurnosti BiH, Ureda Državnog koordinatora za borbu protiv trgovine ljudima, Regulatorne agencije za komunikacije BiH, Instituta za nestale osobe BiH, Agencije za statistiku BiH, Federalnog ministarstva pravde, Federalnog ministarstva unutrašnjih poslova, Federalnog ministarstva rada i socijalne politike, Ministarstva pravde RS-a, Ministarstva zdravlja i socijalne zaštite RS-a, Ministarstva unutrašnjih poslova RS-a, Policije Brčko distrikta BiH, kao i veći broj predstavnika NVO sektora na javnoj raspravi.

U izradi izvještaja korišteni su podaci i iz izvještaja Institucije ombudsmena za ljudska prava BiH, a saradnja sa ovom institucijom je permanentna.

Drugi periodični izvještaj je objavljen na web stranici Ministarstva: www.mhrr.gov.ba i dostupan je pored ostalog i civilnom društvu i nevladinim organizacijama koje djeluju u BiH.

PRILOZI:

Tabela broj: 1. Prikaz Budžeta Instituta za nestale osobe BiH u period od njegovog osnivanja do danas.

Red. br.	Godina	Odobreni budžet iz ukupnog Budžeta BiH
1.	2008.	6.455.467,00 KM
2.	2009.	6.069.000,00 KM
3.	2010.	4.358.000,00 KM
4.	2011.	3.156.030,00 KM
5.	2012.	3.066.000,00 KM

Odobreni Budžet Instituta za nestale osobe u period od 2008-2012. godine

Tabele br: 2. 3. 4. 5. 6. i 7.

Vrsta i broj disciplinskih prekršaja osuđenih osoba i maloljetnika tokom 2011. godine

Naziv disciplinskog prekršaja	Broj			Ukupno
	Osuđeni	Maloljetnički zatvor	VPD	
Učestvovanje u pobuni	-	-	-	-
Napadi na osuđena osoba	25	2	-	27
Napadi na službena osoba	2	-	-	2
Ukupno	27	2	-	29

Broj disciplinskih postupaka i struktura disciplinskih kazni izrečenih tokom 2011. godine

Disciplinska kazna	Broj			Ukupno
	Osuđeni	Maloljetnički zatvor	VPD	
Opomena	7	2	-	9
Ukor	6	-	-	6
Oduzimanje pogodnosti	56	-	2	58
Zabrana raspolaganja novčanim sredstvima	-	-	-	-
Upućivanje u samicu do 10 dana	224	-	-	224
Upućivanje u samicu do 20 dana	71	-	-	71
U k u p n o	364	2	2	368

Broj korištenih posebnih mjera za održavanje reda i discipline tokom 2011. godine

Vrsta posebne mjere	Broj				Ukupno
	Osuđeni	Pritv.	Malolj. zatvor	VPD	
Pojačan nadzor	56	47	-	-	103
Oduzimanje i privr. zadržav. stvari čije je držanje dopušteno	6	-	-	-	6
Smještaj u pos. prostoriju bez opasnih stvari	78	17	-	-	95
Smještaj u odjeljenje sa maksim. obezbjeđ. i intez.prog.postupanja	74	-	-	-	74
Vežanje ruku liscicama, a po potrebi i nogu	5	1	-	-	6
Usamljenje	6	-	-	-	6
Testiranje na zarazne bolesti i op. sredstva	17	-	-	-	17
U k u p n o	242	65	-	-	307

Upotreba sredstava prinude prema licima lišenim slobode tokom 2011. godine

Posebne mjere	Broj				Ukupno
	Osuđeni	Pritv.	Malolj. zatvor	VPD	
Fizička snaga	4	2	-	-	6
Vezivanje	6	2	-	-	8
Gumena palica	1	-	-	-	1
Upotreba službenih pasa	-	-	-	-	-
Upotreba vodenih šmrkova	-	-	-	-	-
Upotreba hemijskih sredstava	-	-	-	-	-
Upotreba vatrenog oružja	-	-	-	-	-
U k u p n o	11	4	-	-	15

Razlozi upotrebe sredstava prinude tokom 2011. godine

	Uništ. imov.	Spreč. bještva	Napad na sl. lice	Napad na os. lice	Spreč. konfl.	Spreč. samopovr.	Ostalo	Ukupno
Osuđeni	-	1	5	1	1	2	2	12
Pritvor.	-	1	-	-	-	-	-	1
Mal.zatv.								
VPD								
Ukupno	-	2	5	1	1	2	2	13

Sukobi između lica lišenih slobode tokom 2011. godine

	Broj sukoba	Broj učesnika	Lakše povređenih	Teže povređenih	Obavješten MUP
Osuđeni	34	69	11	1	7
Pritvoreni	5	10	2	-	-
Malolj.zatvor	1	2	-	-	-
VPD	-	-	-	-	-
Ukupno	40	81	13	1	7

Tabele br: 8. 9. i 10.

ČLAN 186

Godine	1.Zaprimljeno prijava		2. Naredbe o sprovođenju istrage		3.Podignute optužnice		4. Presude		5. SPORAZUM	
	Prijava	Osoba	Predmet	Osoba	Predmet	Osoba	Predmet	Osoba	Predmet	Osoba
2004	3	10	3	9	0	0	0	0	0	0
2005	11	31	3	5	4	10	3	7	2	3
2006	8	25	4	13	2	12	2	5	1	1
2007	5	12	2	2	1	1	1	1	1	1
2008	5	8	4	11	3	9	0	0	0	0
2009	7	15	7	10	0	0	0	0	0	0
2010	6	29	3	13	3	4	4	9	1	1
2011	8	22	2	6	2	2	2	2	2	2
2012	1	1	1	3	1	2	0	0	0	0
ZBIRNO	54	153	29	72	16	40	12	24	7	8

ČLAN 250-186

Godine	1.Zaprimljeno prijava		2. Naredbe o sprovođenju istrage		3.Podignute optužnice		4. Presude		5. SPORAZUM	
	Prijava	Osoba	Predmet	Osoba	Predmet	Osoba	Predmet	Osoba	Predmet	Osoba
2004	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
2005	2	18	2	18	1	3	0	0	0	0
2006	1	4	0	0	1	10	0	0	0	0
2007	1	4	2	6	0	0	1	10	0	0
2008	1	8	0	0	0	0	0	0	0	0
2009	1	10	0	0	0	0	0	0	0	0
2010	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
2011	1	4	2	15	0	0	0	0	0	0
2012	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
ZBIRNO	7	48	6	39	2	13	1	10	0	0

ČL 185

Godine	1.Zaprimljeno prijava		2. Naredbe o sprovođenju istrage		3.Podignute optužnice		4. Presude		5. SPORAZUM	
	Prijava	Osoba	Predmet	Osoba	Predmet	Osoba	Predmet	Osoba	Predmet	Osoba
2004	2	3	1	2	0	0	0	0	0	0
2005	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
2006	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0
2007	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0
2008	1	1	1	1	0	0	0	0	0	0
2009	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
2010	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
2011	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
2012	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
ZBIRNO	5	6	2	3	0	0	0	0	0	0